

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA**

Studijní program: Zemědělské inženýrství
Studijní obor: Všeobecné zemědělství
Katedra: Veterinárních disciplín a kvality produktů

Diplomová práce

Poruchy chování psů, příčiny, vývoj a popis nejčastějších poruch (kasuistiky)

Šárka Pravdová

Vedoucí práce: **MVDr. Lucie Hasoňová Ph.D.**

**České Budějovice
2011**

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Šárka PRAVDOVÁ**

Studijní program: **M4101 Zemědělské inženýrství**

Studijní obor: **Všeobecné zemědělství**

Název tématu: **Poruchy chování psů - popis nejčastějších poruch metodou kasuistik**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Úvod a cíl:

V lidské společnosti má pes již tisíce let své nezastupitelné místo. Často však majitelé psů a lidé obecně, nemají dostatečné znalosti o jejich přirozeném chování, z čehož může vzniknout řada problémů. Tyto bývají mnohdy řešeny nesprávným způsobem, což vede to k rozvoji dalších poruch.

Cílem je zjištění nejčastěji se vyskytujících poruch chování, obecné zásady jejich nápravy a rozbor konkrétních příkladů poruch a postupů při jejich nápravě.

Literární přehled:

Rozvedte problematiku poruch chování psů, rozdělení poruch, příčiny poruch, projevy a možnosti nápravy těchto poruch. Charakterizujte nejčastější poruchy chování psů a možnosti jejich ovlivnění.

Metodika: Zhodnocení četnosti výskytu jednotlivých poruch chování v ČR, způsoby nápravy, popis poruch a jejich nápravy u konkrétních případů. Nastudujte odbornou literaturu s příslušnou tematikou. Na základě nashromážděných dat proveďte zhodnocení výskytu poruch chování na území ČR a analýzu četnosti jednotlivých poruch. Zpracujte vybrané případy poruch chování kvantitativní studií, metodou kasuistik a tyto vyhodnoťte.

Výsledky: Výsledky zpracujte do tabulek a grafů, doplňte komentářem.

Diskuze: Vyhodnoťte výskyt poruch chování u psů na území ČR a porovnejte s dostupnou literaturou.

Souhrn: Uveďte nejvýznamnější poznatky vaší práce.

Rozsah grafických prací: tabulky a grafy
Rozsah pracovní zprávy: přibližně 50-70 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

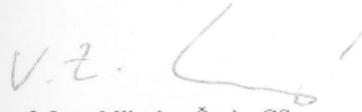
- ABRANTES R. Vývoj sociálního chování psů a jiných šelem psovitých, České Budějovice: DONA, 2000, 81s, ISBN: 80-86136-61-2
- ABRANTES R. Řeč psů encyklopedie psiho chování, České Budějovice: DONA, 1999, 230s, ISBN: 80-86136-56-6
- TRUMLER E. Tykáme si se psem, České Budějovice: DONA 1999, 222s, ISBN: 80-86136-58-2
- TRUMLER R. Pes mezi lidmi, Praha: Agentura CESTY, 1996, 136s, ISBN: 80-7181-058-4
- SERPELL J. The Domestic Dog: Its Evolution, Behaviour, and Interaction with People, Cambridge, Cambridge University Press, 1995, 268s, ISBN: 0521425379
- LINDSAY S. R. Handbook of Applied Dog Behavior and Training: Etiology and Assessment of Behavior Problems, Blackwell Publishing, 2001, 328s, ISBN: 0813828686

Vedoucí diplomové práce: MVDr. Lucie Hasoňová
Katedra anatomie a fyziologie hospodářských zvířat

Datum zadání diplomové práce: 23. března 2009

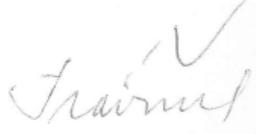
Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2011

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA
studijní oddělení
Studentská 13 ④
370 05 České Budějovice

prof. Ing. Miloslav Šoch, CSc.

děkan

L.S.

prof. Ing. Jan Trávníček, CSc.

vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 23. března 2009

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské – diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zemědělskou fakultou JU) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Datum: 3. 5. 2011

Pravdová Šárka

Děkuji MVDr. Lucie Hasoňové Ph.D., vedoucí diplomové práce, za cenné rady a odborné vedení při vypracovávání diplomové práce.

Abstract

Účelem této studie bylo vyhodnotit výskyt poruch chování u psů na základě průzkumu mezi majiteli (dotazníky) a popis některých vybraných případů poruch chování. Celkem 96 ze 160 psů vykazovalo problémové chování (60,0 %) a 64 psů bylo bezproblémových (40,0 %). Poruchy spojené se strachem se objevily u 51 (31,9 %) psů a strach byl nejčastěji se vyskytující poruchou chování. Agresivní chování mimo dominantní agrese předvedlo 19 (11,9 %) psů, separační úzkost 14 (8,8 %) psů a sedm (4,4 %) psů projevilo dominantní agresi. Pět psů (3,1 %) mělo jiné problémy spojené s nedostatkem výcviku.

V druhé části této práce bylo popsáno sedm kazuistik. Byly zjištěny dva případy agresivity vůči majiteli, dva případy problémů se samotou a tři případy strachového chování.

Klíčová slova: Poruchy chování; agresivita; strach.

Abstract

The purpose of this study was to evaluate incidence of behavioral disorders in dogs, based on an owner's survey (behavioral questionnaires) and description of seven representative cases. A total 96 of 160 dogs had behavior problems (60.0 %) and 64 dogs did not (40.0 %). Disorders connected with fear showed 51 (31.9 %) dogs and fear was most frequently disorder of behaviour. Aggressive behavior without dominance aggression showed 19 (11.9 %) dogs, separation anxiety 14 (8.8 %) dogs and seven (4.4 %) dogs demonstrated dominance aggression. Five dogs (3.1 %) had other problems connected with lack of training.

At second parts of this study seven behavioural disorders cases was described. There were identified two cases of aggression towards the owners, two cases of separation anxiety, three cases of fear behaviour.

Key words: Disorders of behaviour; aggression; fear.

Obsah	
1. Úvod	7
2. Literární rešerže	8
2.1 Poruchy chování u psů	8
2.1.1 Obecné příčiny poruch chování	9
2.1.2 Obecná terapeutická doporučení	11
2.1.3 Výskyt poruch chování psů v různých zemích	15
2.2 Nejčastější poruchy chování	17
2.2.1 Dominantní agresivita	17
2.2.3 Agresivita vůči psům	24
2.2.4 Agresivita vůči dětem	27
2.2.5 Agresivita vůči cizím lidem	28
2.2.6 Strach	29
2.2.7 Problémy s ponecháním psa o samotě	32
3. Cíle práce	34
4. Materiál a metody	35
4.1 Zjišťování četnosti výskytu jednotlivých poruch chování	35
4.2 Rozbor konkrétních případů poruch chování	36
5. Výsledky	37
5.1 Četnost výskytu jednotlivých poruch chování	37
5.1.1 Sledovaná skupina	37
5.1.2 Získané údaje	38
5.1.3 Výskyt poruch chování dle pohlaví	39
5.1.4 Výskyt poruch chování dle velikosti plemene	40
5.1.5 Dominantní agrese	41
5.1.6 Strach z odloučení	42
5.1.7 Jiné druhy agresivního chování	43
5.1.8 Poruchy spojené se strachem	44
5.1.9 Jiné poruchy	46
5.1.10 Psi bez poruchy chování	47
5.2 Rozbor konkrétních případů poruch chování	47
6. Diskuse	60
6.1 Zjišťování četnosti výskytu jednotlivých poruch chování	60
6.2 Rozbor konkrétních případů poruch chování	62
7. Závěr	66
8. Seznam použité literatury	67

1. Úvod

Psi mají v historii lidstva své významné a nezastupitelné místo. Dlouhou dobu pomáhali člověku při lovu, ochraně majetku a práci s domácími zvířaty. Jejich úloha v zemědělství byla ještě do doby nedávné velmi výrazná.

Psi se používali, a v mnoha zemích stále používají, k manipulaci se stády skotu a ovcí, k hlídání dvora a dokonce i k tahu vozů s mlékem. V průběhu let se jejich úloha změnila a z velké části byla nahrazena moderní technikou. Psi se stali povětšinou společníky a jejich prvotní užití se ztratilo.

Zároveň s tím se změnily i požadavky kladené na psy. Dříve vyžadované hlasité střežení majetku je dnes nežádoucím chováním, které ruší sousedy. Schopnost rychlého a samostatného rozhodování potřebná pro práci s dobyt看kem je dnes označována jako tvrdohlavost a neochota k plnění povelů.

Právě takovéto chování je podstatnou částí toho, co dnes označujeme jako poruchy chování. Gbelec [2005] charakterizoval poruchy chování u psů jako chování, které neodpovídá běžnému modelu chování v daných situacích. Je ale potřeba si uvědomit, že se jedná o pohled člověka na celý problém. Z pohledu psa jde velmi často o chování přirozené ať již pro celý druh *Canis lupus familiaris* nebo pro konkrétní plemeno. Další důležitou částí tohoto problému je chování získané na základě předchozích zkušeností. I zde se často jedná o chování v dané situaci běžné, ale pro člověka neakceptovatelné. Proto je při nápravě těchto poruch velmi důležité znát chování psů a také přesné projevy chování tak, aby mohla být, co nejlépe stanovena diagnóza a následná léčba.

2. Literární rešerže

2.1 Poruchy chování u psů

Pro bližší studii chování psů je nezbytné se seznámit se základními pojmy týkajícími se chování, jako je chování normální, patologické, psychotické a neurotické. K jejich osvětlení jsem použila definice dánského etologa Roger Abrantese [1999a]

Normální chování je chování, které se objevuje v kvantitativním i kvalitativním průměru určitých jedinců druhu v definovaném časovém období jako reakce na určitý stimul, ve kterém existují všechny běžné prvky.

Patologické chování je chování, které se kvalitativně i kvantitativně liší od normálního chování, nebo případ, kdy se určité chování objevuje bez návaznosti. U psů je většina případů patologického chování spojena se strachem a agresivitou. Je běžné, že psi za určitých podmínek projevují strach a agresivitu, přičemž je toto chování zcela jasně vyjádřeno v daných posloupnostech. Pokud některá část této posloupnosti chybí nebo se spouštěcí faktor silně odlišuje od běžných faktorů, toto chování nazýváme patologické. Například dospělí psi, kteří napadají štěňata a ubližují jim, se chovají patologicky, protože to není normální chování průměrné populace dospělých psů. Pes, který útočí, aniž by předtím v posloupnosti vyjádřil stupňující se hrozbu, se také chová patologicky. Patologické chování je někdy léčitelné programy pro úpravu chování se současným použitím medikamentů.

Psychotické chování je porucha. Existují dva typy psychóz: Reaktivní psychóza, kterou vyvolávají faktory prostředí a organická psychóza, která je způsobena poruchami mozku.

Neurózy jsou psychiatrické případy nebo funkční poruchy, kdy u racionálních jedinců pozorujeme iracionální reakce. Často je pozorujeme po vypětí, se kterým se nervová soustava jedince nedokáže vyrovnat. Neurózy nejsou způsobeny organickými změnami a dají se léčit kombinací medikamentů a psychotherapeutických programů [Abrantes, 1999a].

Pod pojmem „poruchy chování“ rozumíme takové chování, které neodpovídá běžnému modelu chování v daných situacích. Tyto poruchy mohou být velmi různorodé a jejich diagnostika i léčba bývá velmi obtížná. Většinou je nelze zcela přesně zařadit do některé z obecně uznávaných kategorií, zavedených pro jejich posuzování. V řadě případů také nelze jednoznačně zjistit, jaký je původ a příčina tohoto problému [Gbelec, 2005].

Poruchy chování u zvířat se oproti lidem neřadí mezi tzv. klasické choroby, výjimku tvoří pouze poruchy způsobené somatickými příčinami.

Roger Abrantes používá také pojem „problémové chování“. Jedná se o chování nechtěné, které se odlišuje od toho, co je majitel ochoten akceptovat. Problémové chování nemusí být nenormální či patologické, často se jedná o chování normální [Abrantes, 2009].

2.1.1 Obecné příčiny poruch chování

1) Somatické příčiny: Do této skupiny patří klasická onemocnění a poruchy zdravotního stavu, které mohou nějakým způsobem ovlivnit chování jedince. Jedná se především o úrazy, komatózní stavy, ale může se jednat i o poruchy trávení způsobující defekaci v době, kdy je pes ponechán delší dobu o samotě apod. [Gbelec, 2005]. Somatické příčiny mohou způsobit široké spektrum problémů a vždy by měl být uvážěn jejich výskyt před tím, než se posoudí chování jedince jako problémové. Dále se ve své práci těmito příčinami nezabývám, protože nepatří mezi klasické poruchy chování.

2) Poruchy způsobené nedostatečnou předchozí zkušeností jedince s danou situací či problémem: Takové chování se vyskytuje například u psů žijících na vesnici, kteří jsou náhle konfrontováni s dopravním ruchem ve městě, s velkým množstvím lidí apod. [Gbelec, 2005]. V případě nedostatečného včasného návyku na člověka, může dojít k projevům strachu a predace na člověka [Mége, 2006]

3) Poruchy vzniklé působením stresových faktorů z vnějšího prostředí: Tyto

faktory rozdělila Voříšková [2001] do několika kategorií. Jsou to:

a) Technologické stresy - například nadměrný hluk, nedostatečná možnost pohybu apod.

b) Manipulační stresy - sem patří především nevhodný přístup člověka ke zvířeti.

c) Nutriční stresy - tj. stresy spojené z výživou jedince jako je překrmování nebo naopak hladovění, nekvalitní krmiva, nedostatek tekutin apod.

d) Klimatické stresy – mezi tyto patří nejen dlouhodobé vystavování zvířete nevhodným teplotám ať už vysokým či nízkým, ale souvisí také s prouděním vzduchu, obsahem škodlivých plynů v ovzduší, obsahem prachových částic, vlhkostí vzduchu apod.

e) Etologické stresy – které vznikají v situacích, kdy zvířeti není umožněno projevit přirozené chování. Jako příklad může sloužit odebrání štěňat od matky krátce po narození.

Stres lze charakterizovat jako souhrn všeobecných stereotypních zpětných reakcí organismu na působení silných dráždivých podnětů provázených aktivací hypothalamu a zvýšením produkce adrenokortikotropního hormonu (ACTH) [Voříšková, 2001]. Intenzita stresové reakce pak závisí na interpretaci stresového signálu a celá reakce může být ukončena třemi způsoby. Buďto stresový faktor přestane působit, nebo se organismus zadaptuje na jeho působení a získává novou vlastnost, nebo je stresový faktor příliš silný, způsobuje přechod do chronické formy stresu a může vést až k úhynu zvířete [Voříšková, 2001]. Tyto poruchy se často projevují obsesivním chováním, neklidem, přehnaným olizováním apod. Opět může být spojeno s agresí [Gbelec, 2005].

4) Poruchy způsobené předchozím kontaktem se silným negativním stimulem: Tímto stimulem může být například napadení jiným psem, nevhodné zacházení zejména ze strany dětí apod. Projevuje se většinou jako silný až panický strach podmíněný konkrétní situací [Gbelec, 2005].

5) Poruchy způsobené nedostatečným běžným výcvikem: Tyto poruchy často majitelé psů ani nepovažují za poruchy, jedná se například o krádeže jídla ze stolu nebo kuchyňské linky, okusování vybavení bytu apod. [Gbelec, 2005].

6) Poruchy neúmyslně podpořené nebo zesílené majitelem: Zde se jedná

především o podporu dominantního postavení psa vůči jiným členům domácnosti nebo jinému psu. Často pak vede toto chování majitele k projevům dominantní agrese [Gbelec, 2005].

7) Formy chování nepřijatelné pro majitele, ale typické pro danou kategorii zvířat:

a) Obtížné chování pro majitele – sem řadíme například časté ničení věcí štěňaty, boj o dominantní postavení mezi psy v rodině apod. [Gbelec, 2005].

b) Abnormálně vysoká intenzita problémů typických pro danou kategorii – klasickým příkladem je hyperaktivita či neúměrně vysoká agresivita během hry [Gbelec, 2005].

c) Druhé problémy jsou vyvolány nepřijatelnými nebo neadekvátními stimuly či v nevhodnou dobu: jako například značení močí uvnitř domu [Gbelec, 2005].

Jednotlivé kategorie poruch chování se mohou do určité míry překrývat a kombinovat, proto ve většině případů nelze zcela přesně určit příčiny daného chování, ani ho zcela jasně zařadit do některé z kategorií [Gbelec, 2005].

2.1.2 Obecná terapeutická doporučení

1) Změna sociálních a fyzikálních podmínek: jedná se například o změny místa a času procházek, změna doby krmení apod. [Žertová, 2001].

2) Modifikace chování: jde o dlouhodobý proces náročný na čas, cit a schopnosti majitele. Podle okolností je možné zvolit některé z následujících principů systematické behaviorální terapie:

a) Habituační – základní forma učení nezahrnující žádnou odměnu. Jde pouze o ukončení nebo snížení odpovědi na určitý podnět [Žertová, 2001].

b) Podmiňování – jedná se o vztah mezi specifickým podnětem a odpovědí. Klasické podmiňování vytváří tyto asociace bez použití odměny. Naproti tomu instrumentální podmiňování je nejrychlejší, pokud okamžitě po žádoucí reakci (0,5 s) přijde tzv. pozitivní zpevnění – nejlépe pamlsek, později stačí pochvala [Žertová, 2001].

c) Zpevnění – jde o proces, který zvyšuje pravděpodobnost, že určité chování bude v budoucnosti provedeno. Pozitivní zpevnění se objeví po odpovědi a vede ke

zdokonalení odpovědi v budoucnosti (pamlsek) [Žertová, 2001]. Negativní zpevnění naopak vede k úniku nebo vyhnutí se původní odpovědi. Zpevnění druhého řádu mohou být použity i na dálku a oznamují, že odměna nebo pozitivní stimul přichází (slovní pochvala). Při občasném spojení s odměnou vyvolávají stejnou odpověď, jako odměna sama [Žertová, 2001].

d) Trest - jedná se o použití nepříjemného nebo negativního podnětu v okamžiku nežádoucí činnosti zvířete nebo bezprostředně po ní (do 1 s). Důležité je trestat nežádoucí chování, nikoli zvíře samotné.

e) Kontrapodmiňování - je způsob náhrady nežádoucího chování žádoucí odpovědí na určitý podnět [Žertová, 2001].

f) Generalizace podnětů a odpovědí - je to stav, kdy klasicky podmíněnou odpověď vyvolá nejen událost, která ji vyvolala původně, ale i událost nebo podnět podobný. Nejznámějším příkladem je reakce psů na lidi v uniformě. Pokud například listonoš vyvolá u psa jednu obrannou reakci, tato reakce se může generalizovat na všechny uniformy, i když okolnosti jsou jiné [Žertová, 2001].

g) Extinkce (vyhasnutí) - znamená vymizení typu chování, které už nepřináší odměnu. Klasickým případem je pes skákající na lidi, aby upoutal pozornost. Pokud je pohlazen, jeho chování pokračuje, pokud jej lidé ignorují, skákání ustane.

h) Opakování - je mnohokrát procvičované upevňování právě naučené reakce [Žertová, 2001].

i) Formování - jedná se o techniku využívanou u zvířat, která ještě nevědí, jak má vypadat správná odpověď. Spočívá v postupném přibližování se ideální odpovědi a dovoluje zvíře odměnit za každé chování, které se podobá žádoucímu.

j) Situační adaptace - spočívá ve vystavení zvířete dlouhodobému působení stimulu vyvolávajícího nežádoucí chování. Zvíře po určité době otupí a přestane vykazovat obvyklou reakci. Tato metoda je nejvíce stresující a při nesprávné aplikaci může zvíře trvale poškodit [Žertová, 2001].

3) Farmakologická intervence: ta může být uskutečněna změnou vnitřního prostředí (ovarioriektomie, kastrace), nebo použitím behaviorální farmakologie [Žertová, 2001]. Většina léků používaných k ovlivnění chování zvířat je převzata z humánní medicíny a jejich léčebný účinek i dávku lze pouze odhadovat.

Dělení psychofarmak dle behaviorálního účinku:

a) Antipsychotika – běžně se předepisují ke zklidnění před transportem nebo ke krátkodobé léčbě stavu vzrušení např. v průběhu bouřky. Nízkopotentní antipsychotika vyžadují větší dávku a způsobují výraznější sedaci, mají výraznější anticholinergní a kardiovaskulární efekt [Žertová, 2001]. Ve veterinární medicíně jsou nejvíce používány fenothiaziny – acepromazin, promazin a chlorpromazin. Vysokopotentní psychotika působí v nižších dávkách, způsobují mírnější sedaci a mají nižší anticholinergní efekt. Nejpoužívanější je haloperidol [Žertová, 2001].

b) Antidepresiva – u zvířat se používají tricyklidy a selektivní inhibitory recyklace serotoninu. Mezi tricyklidy patří amitriptylin, který má nejvyšší sedativní účinek, imipramin a klomipramin [Žertová, 2001]. Ze selektivních inhibitorů recyklace serotoninu se nejčastěji užívá fluoxetin.

c) Anxiolytika – tlumí pocit úzkosti. Do této skupiny patří sedativní hypnotika, které mají zprvu sedativní účinek a při vyšších dávkách vedou ke spánku až hypnóze (barbituráty a benzodiazepiny) a autonomní sedativa (azapirony). Ve veterinární medicíně se nejčastěji používají fenobarbital a diazepam [Žertová, 2001].

d) Stabilizátory nálady – nejčastěji používanými léky jsou lithium, karbamazepin a kyselina valproová. Lithium je humánní antidepresivum, které se u zvířat teprve zkouší. Karbamazepin a kyselina valproová se osvědčili jak při krátkodobé léčbě akutních mánií, tak i dlouhodobě k řešení maniodepresivních psychóz [Žertová, 2001].

e) β -blokátory – nejznámějším lékem je propranolol.

f) Antagonisté opiátů – dají se použít k léčení stereotypií způsobených zvýšenou hladinou přirozených opioidů (endorfinů, enkefalinů). Nejznámější je naltrexon a naloxon.

g) Progestiny – slouží k ovlivnění nežádoucího samčího sexuálního chování a problémů způsobených strachem a stresem [Žertová, 2001].

Tabulka č.1 Léky používané k terapii poruch chování, upraveno podle Žertová [2001]

Účinná látka <i>indikační skupina</i>	Indikace	Dávka mg/kg ž.hm
Acepromazin <i>fenotiazinový trankvilizer</i>	Agresivita ze strachu, strach z odloučení.	0,5 - 2
Alprazolam <i>benzodiazepin</i>	Strach.	0,125 - 1
Amitriptylin <i>tricyklické antidepresivum</i>	Dominantní agresivita, strach z odloučení, stereotypie.	1 - 2
Buspiron HCL <i>nespecifické anxiolytikum</i>	Strach, stereotypie.	0,5 - 1
Diazepam <i>Benzodiazepin</i>	Strach, stereotypie.	0,5 - 2
Fenobarbital <i>barbiturát,</i> <i>hypnotické sedativum</i>	Panický strach.	2 - 3
Fluoxetin <i>inhibitor serotoninu</i>	Dominantní agresivita, strach, stereotypie.	0,5
Hydrocodon <i>antagonista narkotik</i>	Stereotypie.	0,25 – 0,5
Imipramin HCL <i>tricyklické antidepresivum</i>	Strach z odloučení.	2,2 – 4,4
Klomipramin <i>tricyklické antidepresivum</i>	Dominantní agresivita, strach, stereotypie.	0,5 - 1
Medroxyprogesteronacetát <i>progestin</i>	Značkování močí.	5 - 10
Megestrolacetát <i>progestin</i>	Dominantní agresivita, agresivita mezi dvěma samci, strach z odloučení, značkování močí.	0,5 - 2
Naloxon HCL	Stereotypie.	11 - 22

<i>antagonista narkotik</i>		
Naltrexon <i>antagonista narkotik</i>	Stereotypie.	1 - 2
Propranolol <i>neselektivní betablokátor</i>	Strach.	0,5 - 2

2.1.3 Výskyt poruch chování psů v různých zemích

Z výzkumu provedeného v Dánsku vyplynulo, že alespoň jednou poruchou chování trpělo 27,9 % ze 1494 vyšetřených psů [Rugbjerg et al., 2003]. U 2/3 z těchto případů se jednalo o problémy spojené s agresí. Zároveň byla porucha chování uvedena coby příčina utracení 23,6 % psů na tamních veterinárních klinikách [Rugbjerg et al., 2003].

Ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska bylo v letech 1989 a 1990 pouhých 6 % psů utraceno z důvodu poruch chování a v Kanadě v roce 1996 to bylo 13 % [Rugbjerg et al., 2003].

U nás byla jako nejčastěji se vyskytující porucha zjištěna separační úzkost. Žertová [2010] uvádí její zastoupení u 27,18 % ze 412 psů vyšetřených v Etologické poradně v Brně v letech 2005 – 2007. Ve všech sledovaných letech tvořili více jak polovinu případů psi do tří let věku. Dvakrát častěji se vyskytovala u psů v porovnání s fenami a byla zaznamenána u 51 plemen včetně kříženců. Nejčastěji zastoupení byli kříženci (osm střední velikosti, šest velkých a pět kříženců malých), dále trpasličí pudli (sedm), angličtí kokršpanělé, Jack Russel teriéři a jezevčáci (čtyři). Ve velké většině se problém objevil u psů chovaných výhradně v bytě a také u psů bez výchovy a výcviku, od kterých se neočekávala žádná práce ani sport. K podobným závěrům došel také Takeuchi et al. [2001], který uvádí, že nejčastěji se separační úzkost objevuje u psů chovaných v bytě ve velkých městech. Žertová [2010] dále uvádí, že doba, kterou majitelé věnovali svým psům, byla necelá jedna hodina denně a strach z odloučení se u většiny vyšetřovaných psů vyskytl již v prvním roce života.

Druhou nejčastější poruchou, kterou Žertová a Žert [2008] uvádí, je dominantní

agrese. Tato porucha byla v letech 2005 – 2007 popsána u 24,03 % případů řešených Etologickou poradnou v Brně. Jednalo se o zástupce 50 plemen včetně kříženců, převažovali nekastrovaní samci. Nejvíce byli zastoupeni angličtí kokršpanělé (sedm jedinců), poté jezevčáci, jorkšířští teriéři a němečtí pinčové (pět), dále angličtí bulteriéři, čivavy, francouzští buldočci, malí a střední kříženci (čtyři). Častější výskyt této poruchy byl zaznamenán také u hovawartů, německých ovčáků a zlatých retrívrů (tři), ostatní plemena byla zastoupena jedním nebo dvěma pacienty. Psi byli chováni ve většině případů v bytě. Šlo převážně o psy, kteří neměli žádný výcvik a majitelé se jim věnovali méně než jednu hodinu denně. Ve většině případů se problém vyskytl již v prvním roce života psa [Žertová a Žert, 2008].

Lund et al. [1996] uvádí, že v Dánsku se nejčastěji objevují problémy spojené s nedostatečným výcvikem a výchovou psa. Těmito problémy trpělo 20,1 % ze 3975 vyšetřených jedinců. Na druhém místě, udávají separační úzkost se 17,5 %. Třetí nejčastější porucha chování byla agresivita vůči majiteli, zastoupená z 12,9 %. Následovala agresivita vůči cizím lidem (9,2 %), jiné druhy úzkostného chování (8,9 %) a agresivita vůči cizím psům (sedm %). Ostatní poruchy byly zastoupeny pouze velmi málo [Lund et al., 1996].

Rugbjerg et al. [2003] uvádí ve stejné zemi na prvním místě agresivitu vůči jiným psům (31,37 % ze 4993 psů), následuje separační úzkost (21,03 %) a strach ze střelby (taktéž 21,03 %). Dominantní chování vůči majiteli a jeho rodině zaznamenali pouze u 18,28 % psů.

Dle výzkumu Hiby et al. [2004] provedeného ve Velké Británii, vykazovalo 33 % psů s poruchou chování agresivitu vůči lidem, 15,6 % separační problémy, 60,2 % psů projevovalo strach v několika málo určitých situacích a 33,6 % ve většině situací.

Yalcin a Batmaz [2007] ve své práci týkající se psů v regionu Bursa v Turecku uvádějí, že ze 110 psů s poruchou chování jich 65 (59 %) vykazovalo agresivní chování, 13 psů (12 %) separační úzkost, 12 psů (10,5 %) projevovalo strach z veterinární kliniky a hlasitých zvuků jako jsou hromy a ohňostroje. U stejného počtu psů zaznamenali také kompulzivní poruchy (devět psů se honilo za vlastním ocasem, dva psi si intenzivně olizovali jedno místo na těle a u jednoho ze psů se

objevilo výrazné sebepoškozování).

Z plemen se v této studii objevili nejčastěji němečtí ovčáci (19 %), teriéři (18 %) kříženci (15 %) a anatólští pastevečtí psi (10 %) [Yalcin a Batmaz, 2007].

Zajímavé je také zjištění Lund et al.[1996], kteří uvádějí, že 76,4 % psů s poruchou chování trpělo pouze jedním druhem poruchy, 15,6 % trpělo dvěma různými poruchami, 5,6 % třemi, 1,8 % čtyřmi, 0,4 % pěti a 0,1 % šesti druhy poruch chování.

Co se zastoupení konkrétních plemen týče, Takeuchi et al. [2001] zjistili, že dominantní agresivita se nejčastěji objevovala u plemen anglický špringršpaněl, rotvajler a německý ovčák. Agresivitu vůči cizím lidem nejvíce prezentovali labradorští retrívři, němečtí ovčáci a dalmatini a separační úzkost předváděli nejvíce labradorští retrívři, dalmatini, angličtí kokršpanělá, angličtí špringršpanělé a biglové.

2.2 Nejčastější poruchy chování

2.2.1 Dominantní agresivita

Dominantní agresivita není zcela přesný pojem pro vysvětlení problému, který jím bývá označován. Žádný pes není agresivní proto, že je dominantní [Abrantes, 2000]. Tím by dominance, jakožto prostředek vyhnutí se otevřenému konfliktu, ztrácela na významu. Cílem dominance je ovládnutí druhého s pomocí ritualizovaného chování, aniž by utrpěl poškození nebo zranění [Abrantes, 2000]. Tímto termínem bývá označováno chování psů dominantních, tedy vysoce postavených, kteří dávají agresivitou najevo své vyšší postavení, pakliže prostá dominance nestačí.

Žádného psa nelze označit obecně za dominantního. Dominance a submise označuje určitý vztah mezi jedinci [Žertová, 2009]. Proto, aby se pes projevoval dominantně, potřebuje druhého jedince, vůči kterému by se takto mohl projevovat. Zároveň, pokud se takto projevuje vůči jednomu jedinci, nemusí se tak projevovat i vůči druhému jedinci [Žertová, 2009].

Charakteristika dominantního jedince

Přeneseme-li chování psa ze smečky do rodiny, označujeme termínem dominantní agrese takové chování, kdy pes zaujme vůči jednomu nebo více lidem v rodině dominantní postavení a následně si hájí výsady tohoto postavení před submisivními členy rodiny. Hlavní výsady dominantního jedince jsou:

a) Dominantní člen skupiny přijímá potravu jako první, po neomezenou dobu a v neomezeném množství. Zároveň určuje množství krmiva a dobu krmení submisivních členů [Žertová, 2009]. Dominantní člen si také může potravu roznášet po okolí [Eichler, 2009]. Tuto výsadu si v praxi psi hájí nejčastěji. Jedná se zpravidla o okamžiky, kdy se majitel přiblíží k misce s krmivem či k místu, kam si pes krmení přenesl [Dodman, 1996]. Toto chování se ale může projevit také ve chvílích, kdy pes konzumuje žvýkácké pamlsky či něco, co třeba najde při procházce a majitel se přiblíží příliš blízko.

b) Výše postavený jedinec vstupuje na místa sociálních partnerů a zabírá je pro sebe [Eichler, 2009]. Někdy toto chování přechází v útoky na ostatní členy rodiny, kteří by se chtěli k vybranému partnerovi přiblížit [Gbelec, 2005]. Bohužel velká část majitelů chápe toto chování jako snahu o ochranu jejich osoby před možným nebezpečím a svému psu jej tolerují. V extrémních případech může docházet k poměrně kuriozním situacím, kdy například manžel se nesmí v přítomnosti psa dotknout manželky apod. [Gbelec, 2005].

c) Výše postavený jako první kontroluje nově příchozí [Žertová, 2009].

d) Výše postavený je nově příchozími jako první zdraven [Žertová, 2009].

e) Dominantní jedinec také začíná a ukončuje tělesný kontakt [Eichler, 2009]. V praxi se pak objevují situace, kdy si pes na majiteli vynucuje hru či hlazení, ale v okamžicích, kdy se o to samé pokusí majitel, chová se pes odmítavě až agresivně.

f) Dominantní jedinec má také právo na nejlepší místa k odpočinku. Jedná se zpravidla o místa vyvýšená, ze kterých má jedinec lepší orientaci [Eichler, 2009]. V soužití s člověkem se pak nejčastěji setkáváme s problémem, kdy pes odmítá opustit křeslo nebo jiný nábytek a často nedovolí podřízenému členu rodiny, se k tomuto nábytku přiblížit.

g) Výše postavený jedinec věnuje níže postavenému pouze velice málo pozornosti [Žertová, 2009].

Toto jsou základní výsady vysoko postaveného člena smečky. Ten se jich však

kdykoliv může vzdát bez toho, aby ztratil svoje postavení [Žertová, 2009]. Proto je nemožné pouze podle těchto výsad určit jednoznačně nadřazeného jedince. Pokud se ale potýkáme s problémem dominantní agrese, jsou to základní body, které je třeba s problémovým psem řešit – odebrat mu tyto výsady a předat je majiteli. Pokud je již problém velmi silně vyvinut, je potřeba přejímat tyto výsady postupně a ne všechny najednou [Žertová, 2009].

Někdy bývá dominantní agrese zaměřena i vůči členům rodiny, kteří se doma objevují pouze sporadicky, jako jsou například odrostlé děti nebo lidé pracující často několik dní mimo domov [Žertová, 2009]. K tomuto jevu dochází v situacích, kdy takovýto člověk upoutává pozornost osoby, ke které má pes silnou sociální vazbu.

Permanentní nebo pravidelnou agresi nevykazují jedinci vysoce postavení, ale naopak velmi nejistá zvířata, která byla pouze dosazena do vysokého postavení [Žertová, 2009].

Podberscek a Serpell [1997] zkoumali také vliv majitele na vznik dominantní agresivity. Studii prováděli na jedincích plemene anglický kokršpaněl, které rozdělili do dvou skupin. V první skupině se nacházeli jedinci s nízkou agresivitou, ve druhé s vysokou agresivitou. Následně zjistili, že zvířata první skupiny patřila ve velké většině lidem ve věku 65 let a více, kteří se svým psům věnovali více než majitelé psů druhé skupiny. Ve druhé skupině se jednalo především o zvířata pořízená jako mazlíčci a majitelé věnovali méně času hrám, procházkám i udržování zevnějšku svého psa. Velmi často projevovali vyšší stupeň agresivity psi, kteří v prvních 16 týdnech života prodělali nějaký úraz či onemocnění. Častěji se také jednalo o jednobarevné varianty plemene a také o psy, kteří pomalu plnili povely [Podberscek a Serpell, 1997].

Jako významné faktory vedoucí k rozvoji dominantní agresivity, popsali Podberscek a Serpell [1997] krmení psa dříve, než se stravuje sám majitel, nedostatečný nácvik poslušnosti a hraní kompetitivních her se psem.

Kritická období života

První snahy o získání dominantního postavení se často objevují již ve věku 3 až 6 měsíců. Jedná se především o vrčení u misky, při manipulaci apod. Majitelé je

většinou tolerují bez jakékoliv snahy toto chování odstranit [Žertová, 2009].

Druhým nejvýznamnějším obdobím je dosažení tělesné dospělosti přibližně mezi 1,5 až 3 roky života [Žertová, 2009]. Tehdy se útoky stávají velice důrazné a nebezpečné. Většina majitelů psů se snaží řešit toto chování fyzickým násilím. To ale naopak konflikt prohlubuje a členové rodiny přestávají se psem komunikovat pomocí pozitivní motivace [Žertová, 2009].

Třetím obdobím, kdy se obvykle může objevit agresivní chování je ve stáří psa. Pes ztrácí smysly a často může napadnout v úleku z nenadálé situace [Žertová, 2009]. V této době psa také trápívají chronické bolesti kloubů a dalších orgánů, není už tak hravý a má rád „svůj klid“ a úporně si brání především tělesnou nedotknutelnost a pohodlné místo pro odpočinek. Řada klientů tuto změnu chování psa respektuje. Jsou-li však v rodině malé děti, bývá agresivita starého psa častým důvodem k jeho utracení [Žertová, 2009].

Prvních snah o dominantní postavení si většina majitelů ani nevšimne, nebo je nepovažují za důležité [Žertová, 2009]. Problém začínají řešit až ve chvíli, kdy pes začne vrčeti či kousat. Přitom i během prvních projevů dominantního chování dochází k učení a čím déle pes v dominantním chování vůči majiteli nebo jinému členovi rodiny setrvává, tím více je utvrzen v tom, že jeho chování je správné. Proto je potřeba tento problém začít řešit co nejdříve, než si pes na agresivní chování vůči člověku zvykne a bude jej mnohem těžší odstranit [Žertová, 2009].

Možná opatření

V případě nápravy dominantní agrese je potřeba nejprve vyloučit možný konflikt [Gbelec, 2005; Žertová, 2009]. To je důležité jednak s ohledem na zdraví majitele, ale i na to, že pes dále nesmí získávat zkušenosti, které by ho v jeho chování utvrdily [Žertová, 2009]. Přitom se většina psů po agresivním útoku na člena rodiny, chová k tomuto členu velice přátelsky a spousta lidí se mylně domnívá, že si je pes vědom své chyby a snaží se omluvit. Je to ale pouze přirozené chování dominantního jedince, který právě obhájil určitou svou výsadu a dává najevo, že tím je konflikt ukončen [Gbelec, 2005].

Druhou, velice častou chybou při výskytu dominantního chování psa, je agresivita

ze strany majitele v podobě fyzických trestů. Většina majitelů má pocit, že v okamžiku kdy na ně pes zavrčí či se pokusí kousnout, je potřeba jej hrubou silou donutit k poslušnosti. Projeví tak silnou agresi vůči psu a ten se přímo od nich učí, že s člověkem je nutné jednat pomocí agrese a síly [Žertová, 2009]. Agresivní pes by měl mít stále nasazený koš a připevněný obojek s dlouhou šňůrou, aby se s ním dalo bez nebezpečí manipulovat [Žertová, 2009]. Pokud přes všechna opatření dojde ke konfliktu, má se zúčastněný člověk s důrazným ignorováním stáhnout [Žertová, 2009]. Adekvátní lidská reakce na nátlakové chování psa je demonstrativní ignorování: tzn. tělo pomalým klidným pohybem odtáhnout a přitom se otočit o 90° na stranu, demonstrativně se dívat mimo psa (1 – 3 s) a bez jediného slova odejít. Psa pak několik minut skutečně ignorovat [Žertová, 2009]. To je způsob, jakým nadřazený jedinec dává najevo, že agresivní chování druhého jedince pro něj není důležité a nepřistupuje na jeho tlak [Žertová, 2009]. Žertová [2009] doporučuje správnou ignoraci vyzkoušet tzv. nanečisto, aby v potřebný okamžik reagoval člověk správně. Pokud je agresivita psa a zároveň strach majitele silný, je pro člověka těžké takto zareagovat. Proto může v nutném případě postačit pomalé stažení člověka z konfliktu, s co největší lhostejností a klidem [Žertová, 2009]. Člověk by měl také přejmout výhody vysoce postaveného člena smečky (viz. výše).

Pokud se pes projevuje agresivně u misky s krmením, je dobré začít krmením v malých dávkách, které jsou psovi postupně přidávány do misky [Eichler, 2009]. Samozřejmě je potřeba vše přizpůsobit míře problému psa. Pokud se pes při krmení projevuje agresivně již dlouhou dobu, bude lepší jej před začátkem samotného krmení zabezpečit vodítkem a uvázat k pevnému bodu tak, aby v případě útoku nemohl na majitele dosáhnout [Eichler, 2009]. Pes se tak naučí, že přítomnost majitele při krmení je pro něj výhodou. V této fázi by nemělo dojít k odebírání potravy a spíše důsledně hlídat, k čemu má pes přístup [Eichler, 2009]. Je také možné naučit psa na povel od misky ustoupit a pak až mu přidat další porci. To v budoucnu umožní vzdálení psa od případné nežádoucí potravy. Pes by neměl nikdy dostat jídlo od stolu [Eichler, 2009].

Dalším z projevů dominantní agrese může být fixace psa na určitou osobu a následné napadání lidí odvádějících její pozornost. Takové chování nesmí být touto osobou akceptováno a podporováno. V případě agresivních projevů psa, by měl dotyčný dát najevo svůj nesouhlas okřiknutím psa, případně jeho přidržením za

hřbet nosu [Žertová, 2002].

Pokud člen rodiny, kterého pes respektuje, nemá dostatek času se psovi věnovat a pes pobývá často sám s ostatními příslušníky rodiny, měl by se některý z nich pokusit přejmout veškerou péči o psa [Žertová, 2002]. Tím je pes nucen vytvářet si vazbu na tohoto člena, na kterém se stane existenčně závislý. Měl by být touto osobou krměn, venčen i cvičen. Z počátku by však u silně agresivních jedinců nemělo dojít k situacím, které by byly v očích psa vnímány jako snížení postavení psovoda. Příkladem může být nácvik plazení, kdy by psovod postupoval v leže společně se psem, skok na záda psovoda při dog dancingu apod. [Žertová, 2002]. Takovéto situace by mohly u psa vyvolat snahu o konfrontaci a opětovné vydobytí si svého vyššího postavení. Naopak velice vhodné je naučit psa povel „lehni“. Ležící pes totiž dává najevo podřízenost, čehož je možné využít v okamžiku konfliktu [Eichler, 2000]. Pokud psovod vidí, že pes se začíná projevovat agresivně, nebo se obává, že v určité situaci se pes agresivně projeví, může mu dát povel lehni a chvíli vyčkat na zklidnění situace. Po položení psa by mu psovod už neměl nijak demonstrovat svou nadřazenost [Eichler, 2000]. Tu prokazuje už tím, že pes na jeho povel ulehnu.

Co se týče vítání a zdravení nově příchozích, je nejlepší naučit psa povel „místo“, po kterém by se stáhnul do boudy nebo místa určeného k jeho odpočinku [Rosengarten, 2007]. Rodina tak může nově příchozí přivítat a teprve potom dát možnost psovi se s nimi seznámit – samozřejmě pouze pokud nehrozí jejich přímé ohrožení psem.

Fakt, že výše postavený jedinec začíná a ukončuje kontakt s podřízenými jedinci je v jednání se psem velice důležitý. Pes by se nikdy neměl domáhat – a pokud už se domáhá, neměl by uspět – pozornosti [Rosengarten, 2007]. Je pouze věcí člověka, kdy si chce psa pohladit, kdy si s ním chce hrát apod. Pokud se pes projevuje dominantně, mělo by se veškeré hlazení a drbání psa omezit. A pokud už chce majitel psa takto kontaktovat, měla by to být forma odměny, například za splněný povel [Rosengarten, 2007]. Sám by při tom psa neměli vyhledávat, zvláště pokud odpočívá. Lepší je psa zavolat a pohlazení použít jako odměnu za příchod [Gbelec, 2005]. Taktéž všechny hry by měly být v naprosté režii majitele a členů jeho rodiny. Ti určují, kdy si se psem půjdou hrát a kdy hra skončí. Pokud si pes vynucuje

hru, je potřeba jej ignorovat tak dlouho, dokud nepřestane a nezačne se věnovat jiné činnosti [Gbelec, 2005]. Pak až je možné vyzvat psa ke hře a zase jí včas ukončit, dokud psa nepřestane bavit a nedojde k ukončení z jeho strany. Pes by nikdy neměl hru vyhrát, vyhrává vždy člověk.

Dominantní jedinci si často hlídají svá místa k odpočinku, především ta vyvýšená. Pokud není možné psa na slovní povel z místa odeslat pryč, je vhodné využít připnutého vodítka a pomoci jej naučit psa na povel odejít [Žertová, 2009]. Dobré je také naučit psa povel „místo“ a odesílat jej na určené místo jako náhradu za místo, kde právě odpočívá [Žertová, 2009]. Takové místo, pelíšek pro psa, by měl být prostor určený jenom psovi, kde bude mít klid k odpočinku a nebude zde obtěžován především dětmi. Pokud budeme chtít zde odpočívajícího psa nějak kontaktovat, je opět lepší jej zavolat k sobě, než-li jít za ním. Naopak na jiných místech by pes klid mít neměl a na vyvýšená místa jako je nábytek, by mu měl být zakázán přístup [Žertová, 2009]. Pokud je pes již navyklý na místo, kde odpočívá, je dobré dominantnímu psovi toto místo odebrat. Stačí například vyprat deku, na níž spí, a přemístit ji jinam. To mu ubírá na jistotách v jeho životě a snižuje jeho suverenitu v dominantním postavení. U výrazně agresivních případů je možné tyto změny – praní, stěhování – provádět i několikrát týdně.

Výše postavený člen také prochází zúženými prostory jako první. I na to by se měl majitel zaměřit v době převýchovy dominantního jedince [Gbelec, 2005].

Součástí převýchovy by měl být vždy také výcvik, který usnadní ovladatelnost psa v krizových situacích. Výcvik by měl být motivován především pozitivně například pamlsky [Eichler, 2009]. To učí obě strany – člověka i psa – komunikovat spolu pozitivně a ne jen s agresí. U velké části případů je právě tento jev velice důležitý, protože při objevení se agrese, se začne mnoho majitelů svých psů bát a jednat s nimi pouze pomocí síly. Naopak majitelé, omlouvající neustále problémové chování svého psa, by se pod dohledem výcvikáře měli naučit jednat se svým psem důsledně, ale spravedlivě a nerespektovat nepřesné plnění povelů.

DeNapoli et al. [2000] uvádí, že pozitivní vliv na snížení projevů dominantní agrese má také snížení množství proteinů v krmné dávce, nebo přidání tryptofanu do vysokoproteinového krmiva.

Převýchova každého jedince je vždy individuální a nelze ji rozšiřovat i na ostatní případy. Vždy je potřeba zvážit všechny aspekty psiho i lidského chování a určit přesné postupy nápravy [Žertová, 2009]. Majitel a členové rodiny, vůči nimž je agresivita zaměřena, by měli být v co největší míře součástí převýchovy jedince. Pokud se ale rozhodnou pro nápravu psa jinou osobou, musí být s prvky převýchovy co nejpodrobněji seznámeni a musí být naučeni správnému chování v kontaktu se psem tak, aby se zabránilo návratu problémového chování [Eichler, 2009].

Léková terapie

Při nápravě dominantní agrese je možné využít některých psychofarmak, jež sice neřeší problém jako takový, ale mohou dočasně zvýšit práh agresivního chování psa a tím poskytnout majiteli více času a prostoru k řešení problémů. Využívají se tricyklická antidepresiva např. Amitriptylin, nebo homeopatické léky např. Belladonna, Hyosciamus niger a další [Žertová, 2009]. Jejich užití by však mělo být pouze po doporučení odborníka. Žertová [2001] udává i možnost kastrace či aplikace progesteronu, která u dominantních psů může pomoci při nápravě problému. Zároveň ale nedoporučuje ovariohysterektomii u dominantních fen, jež by naopak mohla vést k dramatickému zhoršení příznaků.

2.2.3 Agresivita vůči psům

Pes je zvíře sociální a vytváří tedy s dalšími příslušníky svého druhu sociální vazby. Ty jsou vedeny agresí, strachem, dominancí a submisí. Agresivita je motivována snahou o eliminaci konkurence ať již v ohledu k potravě, teritoriu či partnerovi [Abrantes, 1999a].

První náznaky agrese se objevují u štěňat ve věku kolem pěti týdnů [Abrantes, 2000]. Ačkoliv mají štěňata v tuto dobu zajištěnou od matky, co nejlepší možnou péči a nemají důvod k soubojům, začínají vyvolávat potyčky se svými sourozenci. Tyto nebývají nikterak nebezpečné, a i když může občas dojít k drobným zraněním, bývají tyto způsobeny tím, že štěňata si dosud neuvědomují bolest, kterou mohou sourozenci způsobit [Abrantes, 2000]. Potyčky se často podobají potyčkám nesociálně žijících psovitých šelem jako je liška (*Vulpes vulpes*). V tomto stádiu

vývoje nejsou štěňata ještě příliš sociální a musí se tomuto chování nejprve naučit [Abrantes, 2000].

Základy budoucího chování psiho jedince se nejvýrazněji vytvářejí v socializační periodě od 19. dne do 13 týdnů věku [Setunský, 2006]. Štěně se postupně víc a víc zajímá o své okolí, sourozence i matku, reaguje na přítomnost a zvuky lidí i dalších psů. Tehdy se nejvýrazněji formuje jejich budoucí sociální chování a je nezbytné, aby pes přišel do styku jak s člověkem, tak se psy. Není-li pes v tuto dobu dostatečně socializován, vzrůstá v budoucnu jeho strach v nových situacích a snáz si fixuje strachové podněty [Setunský, 2006].

Příčiny

Agresivitu vůči psům lze rozdělit dle toho, je-li zaměřena na psy cizí, nebo psy žijící společně. Agresivita vůči cizím psům může mít tři různé diagnózy. Je to: intrasexuální agresivita, agresivita ze strachu a teritoriální agresivita. Pouze pečlivé pozorování chování často odhalí pravou příčinu agresivity. [Lonský, 2009].

Nejsnáze rozpoznatelná je první, tedy intrasexuální agresivita. Objevuje se u psů – samců, kteří již dosáhli puberty, a je směřována vůči jiným samcům. U více než 65 % případů pomáhá kastrace [Lonský, 2009]. Nejlepších výsledků se dosahuje při kombinaci kastrace a důsledného výcviku. Samotný výcvik zpravidla nemá požadované výsledky [Lonský, 2009].

Eichler [2009] při nápravě agrese vůči cizím psům připisuje daleko větší význam výcviku, než kastraci, a to především u dospělých jedinců. Situacím, vyvolávajícím agresivní chování je třeba se nevyhýbat, ale vždy předvídat chování psa a snažit se, před vypuknutím nežádoucího chování soustředit pozornost psa na sebe [Eichler, 2009]. K tomu je možné využít řetízkový obojek zapnutý na nestahování, nebo úzký kožený či látkový obojek a pevné vodítko pomocí kterých, se provádí vycukání. Při tom by neměl být pes škrcen, pouze by měla být převedena jeho pozornost na osobu psovoda. Pokud se pes snaží stále útočit na druhého psa, je potřeba změnit směr chůze a odvést ho do takové vzdálenosti, kde již bude schopen plně se soustředit na psovoda [Eichler, 2009]. Pokud by mohlo dojít k projevům agresivity ve chvíli, kdy pes není upoután na vodítko, je potřeba přerušit nežádoucí činnost – v tomto případě už prvotní soustředění se na potenciálního soka – vydáním

zákazového povelu, případně hozením do blízkosti psa předmětu, který udělá hluk (svazek klíčů, řetízkový obojek) a psa přivolat [Eichler, 2009]. Splněný povel pak odměnit pochvalou a pamlskem a psa již za reakci na druhého psa netrestat ani nekárat. Zároveň je důležité nechat psa pozorovat ostatní psy [Eichler, 2009] – například jej nechat uvázaného na kynologickém cvičišti, zatímco si ostatní psi hrají. Po postupném zklidnění jeho reakcí jej s nasazeným náhubkem a pod dozorem psovoda lze začleňovat do skupiny. Pro zlepšení ovladatelnosti psa, je nutné cvičit za přítomnosti jiných, zprvu především klidných psů [Eichler, 2009].

Druhým typem agresivity vůči psům je agresivita ze strachu. Objevuje se u psů i u fen v jakémkoliv věku a její příčinou mohou být traumatické zkušenosti či socializační problémy [Lonský, 2009]. Tato agresivita může být zaměřena vůči všem psům, nebo jenom psům určité rasy, velikosti nebo barvy, či vůči člověku. Nejdůležitějším kritériem pro diagnostiku tohoto typu agresivity je výraz a postoj psa [Lonský, 2009]. V průběhu agresivního výstupu pes zaujímá typický obranný postoj a snaží se skrýt před druhým psem. Někdy je postoj psa zmatený a pes se snaží druhého přeskočit. Často také dochází ke štěkotu [Lonský, 2009].

Na tento druh agresivity nemá kastrace žádný efekt a náprava je založena na speciálním výcvikovém programu [Lonský, 2009]. Pes by měl projít výcvikem poslušnosti za účelem zvýšení jeho ovladatelnosti a poté být vystavován postupně silící hladině podnětů vyvolávajících agresivitu, čímž dochází k postupnému snižování citlivosti. Psovod by měl v těchto situacích odvádět pozornost psa pamlsky nebo hrou a tím spojovat dané situace s pozitivními prožitky [Lonský, 2009]. Při nástupu agresivity je rovněž možné použít trhnutí vodítkem. Aby nedošlo k zesílení nežádoucího chování, je nutné psa neuklidňovat. U velmi výrazného strachu lze použít léčivo amitriptylin [Lonský, 2009].

Třetím typem je teritoriální agresivita vyskytující se u psů i fen, přičemž u psů bývá její výskyt častější [Lonský, 2009]. Stejně jako agresivita ze strachu, může být zaměřena vůči všem psům nebo jen vůči určitému typu psů, či vůči lidem. Psi mají sklony projevovat tento druh agresivity především v prostředí jim dobře známém. Postoj psa je v takovéto situaci jednoznačně útočný [Lonský, 2009].

U tohoto druhu agresivity nemá kastrace požadovaný efekt a ani léková terapie

nebývá doporučována. Terapie by tedy měla být zaměřena především na výcvik a zvýšení ovladatelnosti psa a na postupné snižování citlivosti podobně jako u agresivity ze strachu. Ideální je cvičit psa mimo jeho teritorium [Lonský, 2009].

U psů, žijících společně se častěji objevuje agresivní chování mezi příslušníky téhož pohlaví. Wrubel et al. [2011] toto prokázal u 79 % z 38 psů, ve 27 případech (71 %) byl iniciátorem potyček mladší ze psů, nebo pes, který byl v rodině teprve krátce. Jako faktory spouštějící agresivní chování byly označeny pozornost majitele, přítomnost krmiva, vzrušení a oblíbené předměty.

Velice důležitý při nápravě tohoto problému je postoj majitele. Ten musí vědět, který ze psů je přirozeně dominantní a toto zvíře vždy preferovat. U závažnějších případů je možné psa – samce kastrovat [Lonský, 2009]. Vždy je ale potřeba kastrovat zvíře v hierarchii nejnižší postavené, případně zvířata všechna. Jako lékovou terapii lze u vážných případů indikovat fluoxetin, který by měl být podáván dlouhodobě [Lonský, 2009].

2.2.4 Agresivita vůči dětem

Tento druh agresivity mívá tři hlavní příčiny. První je agresivita motivovaná strachem [Dodman et al., 1996]. Takto vyvolaná agresivita pak může být změřena vůči všem dětem, nebo pouze vůči určitým jedincům. Původcem agresivního chování je zde strach z dětí a je možné jej dle intenzity projevu odstranit stejně jako strach z jiných podnětů [Gbelec, 2005].

Jako druhou příčinu lze určit situaci, kdy si pes připadá dítěti nadřazen [Dodman et al., 1996]. V takovém případě by mělo být dítě vždy před psem upřednostňováno a pes by se měl učit větší samostatnosti. Pokud to věk dítěte dovolí, mělo by občas dávat psovi jednoduché povely a odměnit jejich splnění pamlskem [Eichler, 2009].

Třetím důvodem agresivity vůči dětem může být predační chování [Dodman et al., 1996].

Z analýzy případů pokousání dětí psem vyplývá, že častěji dochází k napadení

chlapců než dívek. Náhlík et al. [2010] udávají, že ze 103 případů pokousání se 58 (56,3 %) týkalo chlapců a 45 (43,7 %) dívek. 57,3 % z těchto dětí pokousal pes jednou, 42,7 % opakovaně. Nejčastěji byly děti pokousány při hře s vlastním psem (69,2 %). Méně často pak psem kterého dobře znaly (30,8 %).

Trumler [1996] se zmiňuje o chování psů, které bývá často mylně zaměňováno za agresivitu. Jedná se o situace, kdy dospělý pes – většinou samec – bere do tlamy dětskou hlavu. Toto chování je běžné u psů vůči štěňatům, nedochází při něm k poranění a mláďatům je příjemné. I v případě dětí nedochází zpravidla k vážným zraněním, ale pouze k malým poraněním kůže, které je zpravidla způsobené úlekem dítěte a prudkými pohyby ve snaze dítě vyprostit [Trumler, 1996].

O tomto chování se zmiňuje i Abrantes [1999a]. Feny jej používají během výchovy potomků. Ve věku pěti až sedmi týdnů se štěňata zpravidla vylekají a kňučí, i když jim matka neublíží. Později, když je štěně uchopeno za čenich, okamžitě projeví pasivní podřízenost [Abrantes, 1999a]. Dříve se předpokládalo, že fena musí štěně přidržet u země, ale není to tak, vzhledem k tomu, že se většina štěňat dobrovolně podřizuje. Časem se v tomto chování projeví změna. Vlčata a štěňata často vybízejí alfa samce, aby je uchopil za čenich. Vybízejí dominantního samce, aby projevil svou nadřazenost a současně projevují svou ochotu podřít se. Toto je nejkonejšivější chování, jaké může dospělý pes štěněti projevovat [Abrantes, 1999a].

2.2.5 Agresivita vůči cizím lidem

Tento druh agresivity lze dle příčiny rozdělit do tří skupin. První je agresivita teritoriální, kdy pes napadá osoby, jež vstoupily na území, které se pes snaží bránit, jako je zahrada, dvůr, ale může to být i místo častého venčení [Gbelec, 2005]. Druhou skupinou je agresivita obranná. Ta může být vyvolána přímo negativním stimulem způsobeným cizí osobou, nebo strachem po předchozí špatné zkušenosti [Gbelec, 2005]. Třetí skupinou je agresivita ze strachu, která vzniká v situacích, kdy pes nemůže utéci nebo se jinak vyhnout střetnutí [Gbelec, 2005].

Pokud se tento problém v chování psa objeví, je nutné vždy primárně zajistit bezpečnost lidí, jež se psem přijdou do styku. Pro terapii je možné využít metodu

odměn a trestů [Eichler, 2009]. Odměny přicházejí ve chvílích, kdy pes neprojeví agresivní chování, v opačných případech přichází trest například formou plnění jednoduchých cviků [Eichler, 2009]. Pokud pes vykazuje strach z určitých osob (cyklisté, bruslaři, běžci apod.) je možné použít pro terapii metodu včasného zásahu nebo veselé rutiny. Více o těchto metodách v kapitole 2.2.6.

2.2.6 Strach

Strach je považován za motivaci a stejně jako agresivita je jedním z hlavních mechanismů, které uvolňují obrovské fyziologické a psychologické zdroje. Jako motivační faktor vede buďto k obraně nebo útěku. Pokud je daný jedinec vystavován faktorům způsobujícím strach příliš dlouho, může strach vyústit i v patologické chování [Abrantes, 1999a].

Rozlišujeme dva hlavní faktory působící na vznik strachového chování. Prvním z nich je genetické založení jedince [Landsberg et al., 2003]. To vyvolává strach z predátorů, nebezpečných prostředí a podobně a ovlivňuje také temperament zvířete. Druhým důležitým činitelem jsou zkušenosti jedince získané během života [Landsberg et al., 2003].

U opakovaného strachové chování uvádí Bardounová [2009] tři nejčastější příčiny: traumatickou událost, nedostatek časných zkušeností a neúmyslné podpoření strachu majitelem.

Strach z určitého druhu stimulů může být dán jednou traumatickou zkušeností [Bardounová, 2009], jako je např. autonehoda a následný strach psa při cestování automobilem, nebo je důsledkem opakovaných negativních prožitků psa, jako je časté a nepřiměřené trestání psa majitelem [Bardounová, 2009].

Nedostatek časných zkušeností je spojen především s obdobím od 19. dne do 13 týdnů věku psa. V té době se urychluje myelinizace míchy a dokončuje vývoj sensorického systému [Setunský, 2006]. Od 8. týdne věku se výrazně zlepšuje schopnost učení. Od 9. týdne věku už štěňata výrazněji reagují na přítomnost a zvuky lidí a zvířat. Více se věnují prozkoumávání okolí a pohybuje se objekty.

Zvýšená vnímavost pro formování sociálních vztahů zvyšuje i vnímavost k psychologickým traumatům, štěně je citlivější ke stresu [Setunský, 2006]. Málo socializovaná štěňata zvláště v období od 8. do 13. týdne věku, tedy v období tzv. strachové periody, bývají z nových situací neúměrně vystrašena a strachové podněty si fixují [Setunský, 2006].

K neúmyslnému posílení strachu dochází, když se majitel snaží psa v jeho jednání utěšit [Bardounová, 2009]. Toto chování majitele může u psa vyvolat dva efekty. Prvním z nich je, že pes vnímá chování člověka jako odměnu a tím je posílen jeho strach nebo alespoň jeho vystrašené chování jako je útěk k majiteli, schovávání se, třes a kňučení [Bardounová, 2009]. Soustředěné chování majitele také psa varuje před možným nebezpečím, kterého se bojí člověk, a zvyšuje jeho vlastní strach. Někteří majitelé takto naučí svého psa strachu v určitých situacích, kterých se bojí oni sami [Bardounová, 2009].

Terapeutická doporučení

Slabší projevy strachu lze řešit ignorací tohoto chování [Bardounová, 2009]. Pokud například pes začne projevovat strach na procházce, neměl by si majitel tohoto chování všimnout a pokračovat v chůzi. Psa by při tom neměl ani uklidňovat, ani na něj za jeho chování zvyšovat hlas, či jej trestat [Bardounová, 2009]. Pokud nastane taková situace doma, měl by majitel předstírat, že projevy strachu u svého psa nevidí, věnovat se nějaké pro psa neutrální činnosti nebo i odejít z místnosti [Bardounová, 2009].

Další možností je tzv. metoda včasného zásahu, která odvede pozornost psa od stimulu vyvolávajícího strach [Bardounová, 2009]. Majitel by měl v případě, že se začne přibližovat zdroj strachu (může to být například cyklista, automobil, cizí osoba a pod.), psa přivolat a zaměstnat jednoduchými povely, které jsou při správném splnění odměněny pamlskem [Bardounová, 2009]. Tuto metodu ale lze praktikovat pouze v případě, kdy je strach zvířete málo intenzivní, tedy pokud stimul není příliš blízko. Jestliže už se pes začne chovat ustrašeně, je potřeba se cvičením přestat a jeho chování ignorovat. Další podávání pamlsků by pouze podpořilo jednání psa v dané situaci [Bardounová, 2009].

Obdobou této metody je i Campbellova „veselá rutina“, která ale místo pamlsků

využívá určitého chování majitele [Bardounová, 2009]. Ve chvíli přiblížení se stimulu, by majitel neměl psa přivolávat a dávat mu jednoduché příkazy, ale využít tuto „veselou rutinu“. Ta bude pro každou dvojici majitele a psa jiná, ale vždy musí jít o chování člověka, které vyvolá u psa velkou radost. Může to být vyslovení věty: „Půjdeme ven?“ obvyklým tónem, který používá majitel před tím, než jde psa vyvenčit. Může jít o zatleskání, které majitel užívá, chce-li vyzvat psa ke hře a podobně [Bardounová, 2009].

Obě předchozí metody jsou založeny na principu kontrapodmiňování, kdy je nežádoucí chování psa nahrazováno žádoucím. Při řešení problémů se strachem lze ale využít i postupnou desenzibilizaci [Bardounová, 2009], kdy je zvíře zvolna navykáno na přítomnost stimulu. V počáteční fázi by měl být zdroj strachu dostatečně vzdálen tak, aby pes neprojevoval svůj strach a postupně by se tato vzdálenost měla zkracovat. Majitel by při tom měl odvádět pozornost psa metodou včasného zásahu [Bardounová, 2009]. Tento postup lze použít i u strachu z nárazových zvuků a bouřky. Je možné si tyto zvuky nahrát na pásku a psovi je pravidelně pouštět. Nejprve velice potichu a později hlasitost zvyšovat [Žertová, 2008b]. Během nápravy by však neměl být pes vystavován stimulu takové intenzity, který by vyvolal zaznamatelnou strachovou reakci. Akceptovatelný je pouze lehký neklid [Bardounová, 2009]. Pokud je postupováno příliš rychle a pes začne projevovat strach, je potřeba se v terapii o krok vrátit a zkracovat vzdálenost (resp. zvyšovat hlasitost) mezi psem a stimulem pomaleji [Bardounová, 2009].

Gbelec [2005] uvádí také poměrně málo používanou metodu tzv. zahlcení. V tomto případě je pacient "šokově" vystaven působení negativního podnětu. Cílem je otupit působení podnětu na pacienta jeho dočasným zesílením. Např. bojí-li se pes v davu lidí, vezme se na několik hodin do nákupního centra apod. Je ale potřeba vystavit psa opravdu dlouhodobému působení stimulu. Při krátkodobém působení se problém naopak prohloubí [Gbelec, 2005].

Gaultier et al. [2009] se zabývali vlivem feromonů na projevy strachu u štěňat a zjistili, že jedinci s feromonovými obojky podstatně méně projevovali strach z neznámých lidí a cizího prostředí.

V souvislosti se strachem se často setkáváme s termínem „agresivita ze strachu“. Ani tento pojem, stejně jako „dominantní agresivita“, není přesný. Oba jsou však

hojně používány odbornou veřejností, a proto u nich zůstaneme. Správné označení tohoto druhu chování je submisivní agrese, která se projevuje, když agresor neakceptuje submisivní zvíře a neexistuje možnost útěku. Počáteční submise se promění v submisi a strach a nakonec v submisi a agresi. Když pes zaútočí, je vždy agresivní [Abrantes, 2000].

2.2.7 Problémy s ponecháním psa o samotě

Tento problém bývá často označován jako separační úzkost, tedy strach z odloučení [Abrantes, 1999a], neboť je to chování, které pes projevuje výhradně v nepřítomnosti majitele [Palestrini et al., 2010]. Pes, jak již bylo dříve řečeno, je zvíře žijící ve velkých smečkách, kde odloučení od ostatních znamená značné snížení šance na přežití. V praxi se pak setkáváme s tím, že psi ve strachu vyjí, štěkají, ničí vybavení bytů, kálí a močí v domácnosti.

Palestrini et al. [2010], kteří pomocí videozáznamů sledovali chování 23 psů se separační úzkostí, zjistili, že projevy této poruchy se objevily do deseti minut po odchodu majitele, zejména vokalizace (průměrně 3,25 min po odchodu) a ničení věcí (průměrně 7,13 min).

Aby se tomuto nežádoucímu chování zabránilo, je nezbytné psa naučit samotu snášet [Abrantes, 1999a]. Strach však není tím jediným, co může při ponechání psa o samotě způsobit problémy. Abrantes [1999b] zmiňuje v této souvislosti také nedostatek vhodné psychické a fyzické stimulace psa a neochotu zvířete akceptovat nedostatek pozornosti ve chvílích, kdy si o ni říká. Souhrnně pak problémové chování spojené s ponecháním psa o samotě označil zkratkou CHAP (Canine Home Alone Problem).

Problém s chováním psa ponechaným o samotě se objevuje nejčastěji po letní dovolené či prázdninách, kdy je pes v neustálém kontaktu se členy rodiny [Žertová, 2008], po odjezdu několikadenní návštěvy, ale také po změně pracovní doby majitele [Abrantes, 1999b].

Separací úzkost byla častěji popsána u psů, žijících v domácnosti s jedním

členem v porovnání s vícečlennou domácností [Flannigan a Dodman, 2001]. Stejní autoři ve své studii zjistili statistickou významnost výskytu separačních poruch u psů s velmi silnou vazbou na majitele.

Terapeutická doporučení

Žertová [2008a] a Butler et al. [2011] doporučují metodu systematické desenzibilizace, tedy postupné navykání na samotu. Žertová [2008a] zároveň doporučuje zabavit psa hračkou, se kterou si vystačí sám (například míč z tvrzeného plastu s otvory, kterými při otáčení vypadávají granule nebo jiné dobroty, duté pryžové hračky s nejrůznější náplní, velké uzené kosti apod.).

Je-li pes vyvenčený a dostatečně unavený, nakrmený a zaujatý hračkou, je možné odejít na krátkou chvíli z bytu a dobu samoty postupně prodlužovat [Žertová, 2008a]. Výborným pomocníkem ke snazšímu přivyknutí na samotu jsou syntetické feromony ve formě odpařovačů do zásuvky. Jde o specifickou vůni, produkovanou kožními žlázkami v okolí mléčné žlázy kojící feny. Lidé ani jiné druhy zvířat ji nevnímají, ale pro psy je to informace o tom, že jsou v bezpečí a není třeba se ničeho bát [Žertová, 2008a].

Užití feromonů zkoumal i Gaultier et al. [2005], který porovnával výsledky užívání klomipraminu a feromonů při snižování nežádoucího chování psů ponechaných o samotě. Ve výsledcích obou typů léčby neshledal výrazné rozdíly, užití feromonů však snižovalo výskyt nežádoucích účinků a bylo pro majitele jednodušší.

V další studii popisuje Gaultier et al. [2008] užití feromonů k předcházení vzniku separační úzkosti u štěňat přicházejících z pet shopu do nové rodiny. Během první noci projevovala všechna štěňata ponechaná o samotě hlasité známky úzkosti. U štěňat s feromonovými obojkami byly ale tyto projevy podstatně slabší a v průběhu následujících dní došlo k jejich vymizení dříve než u štěňat bez obojek [Gaultier et al., 2008].

3. Cíle práce

V první části bylo cílem zjistit, na základě dotazníkových formulářů, rozšíření poruch chování u psů chovaných na území České republiky. Byl sledován vliv pohlaví, plemene, věku, výcviku a způsobu chovu psa ve vztahu k poruchám chování. Z výsledků je tak možné vyvodit, které poruchy se u psů vyskytují nejčastěji a v jakém množství a také, které skupiny psů jsou ke vzniku poruch chování nejvíce predisponované.

V druhé části byl vypracován rozbor sedmi konkrétních případů poruch chování. Na základě spolupráce s majiteli sledovaných psů, byla odebrána anamnéza a analyzovány možné příčiny vzniku poruchy chování. Majitelům problémových psů byl předložen návrh opatření, vycházející z dostupné literatury a vlastních zkušeností. Bylo sledováno dodržování navrženého postupu při nápravě chování a vývoj poruchy chování.

4. Materiál a metody

Vlastní práce se skládala ze dvou činností. První aktivitou bylo zjištění výskytu poruch a zastoupení jednotlivých poruch v populaci psů chovaných v České republice. Druhou činností byl rozbor vybraných případů poruch chování, návrh nápravy a sledování účinnosti navržených opatření.

4.1 Zjišťování četnosti výskytu jednotlivých poruch chování

Sběr podkladového materiálu

Za účelem získání údajů od co největšího počtu majitelů psů byl vytvořen dotazník, který byl šířen prostřednictvím internetu, na kynologickém cvičišti Kynologického sdružení České Budějovice a na výcvikovém táboře pořádaným Školou pracovní a zábavné kynologie.

Výběr kritérií

V dotazníku, na nějž lidé odpovídali, jsem se zaměřila na tři okruhy otázek.

a) Údaje o psovi: Zde mě zajímalo v první řadě pohlaví, plemeno a věk zvířete. Dále jsem se ptala na věk psa v době jeho pořízení, odkud a za jakých podmínek byl pořízen (chovatel, útulek a pod.) a zda je pes cvičen, případně na jaké úrovni.

b) Údaje týkající se poruchy chování: V této části dotazníku majitelé odpovídali především na to, zda se s poruchou chování u svého psa setkali či ne. V případě, že odpověděli kladně, ptala jsem se dále na konkrétní typ poruchy a chtěla jsem chování psa blíže popsat, abych eliminovala případnou chybu v určení poruchy způsobenou neznalostí majitele. Dále mě zajímalo, v jakém věku se porucha začala u psa objevovat, jak si její vznik majitel vysvětluje a zda se snažil vyhledat pomoc odborníka, nebo se o nápravu pokusil sám a jakým způsobem.

c) Údaje o majiteli (ve vztahu k psovi): U majitele mě zajímal především způsob chovu psa, zda je držen v bytě, kotci nebo na zahradě, zdá má případně přístup do bytu a na nábytek. Dalšími body byl účel držení psa, tedy zda se jedná o psa

určeného k osobní ochraně, ostraže objektu, společníka, psa pro sport apod., množství času, který majitel psu denně věnuje a předchozí zkušenosti majitele se psy.

4.2 Rozbor konkrétních případů poruch chování

Druhý okruh mé činnosti spočíval ve sledování nápravy jednotlivých případů poruch chování a jejich podrobný popis. Celkem bylo vypracováno 7 kazuistik od 6 různých psů. Psi byli také zahrnuti v dotazníku v první části samostatné práce.

První dvojice kazuistik se týká agresivity psa vůči lidem a cizím psům. Ač se jedná o stejný problém, jeho příčiny, projevy i náprava byly v mnohém odlišné. Druhá dvojice kazuistik se týká problémového chování psů ponechaných o samotě. Zde byla příčinou silná fixace na majitele a nedostatečný návyk na samotu. I když náprava probíhala velmi podobně, u prvního ze psů došlo po šesti měsících k recidivě a problém musel být opětovně řešen. Třetí dvojice popisuje strach z lidí včetně majitele. I zde je velký rozdíl v původu problémového chování i ve výsledku převýchovy. Poslední případ krátce popisuje rychlou a účinnou nápravu strachu z neznámého zvuku ihned v okamžiku, kdy se poprvé objevil.

5. Výsledky

5.1 Četnost výskytu jednotlivých poruch chování

5.1.1 Sledovaná skupina

Na dotazník odpověděli majitelé celkem 160 zvířat, 73 (45,6 %) psů a 87 (54,3 %) fen. Nejvíce zastoupena byla velká plemena a jejich kříženci v celkovém počtu 74 kusů (46,3 %). Z toho bylo 13 velkých kříženců, 11 německých ovčáků, sedm labradorských retrívrů, šest bernských salašnických psů, čtyři rotvajleři, čtyři německé dogy, tři zlatí retrívři, tři briardi, tři dalmatini, dva českoslovenští vlčáci, dva cane corso, dva beauceroni a po jednom zástupci plemene brazilská fila, howavart, bílý švýcarský ovčák, výmarský ohař, kavkazský ovčák, maďarský ohař, německý krátkosrstý ohař, knírač velký, argentinská doga, novofundlandský pes, barzoj a americký pitbullteriér.

Středně velcí psi byli zastoupeni 42 (26,3 %) jedinci. Deset bylo kříženců, šest vlčích špiců, čtyři beaglové, čtyři šeltie, čtyři bearded kolie, tři angličtí kokršpanělové, tři australští ovčáci a dvě border kolie. Plemena vipet, hladkosrstý foxteriér, pudl střední, anglický bullteriér, stafordshirský bullteriér a knírač střední byla zastoupena vždy jedním jedincem.

O něco početněji byli zastoupeni jedinci malých plemen v počtu 44 (27,5 %). Zde byli nejpočetnější jezevčáci s 11 jedinci, následovali malý kříženci s deseti jedinci, sedm pražských krysaříků, čtyři yorkshirští teriéři, tři jack russell teriéři, dva francouzští buldočci, dva malí knírači, dva papiloni, jeden maltézský psík, jeden boloňský psík a jeden tibetský španěl.

Věk psů se pohyboval v rozmezí od dvou měsíců do 18 let, přičemž průměrný věk činil 5 let.

97 psů bylo pořízeno od chovatele, 35 psů měli majitelé od množitelů a jiných lidí,

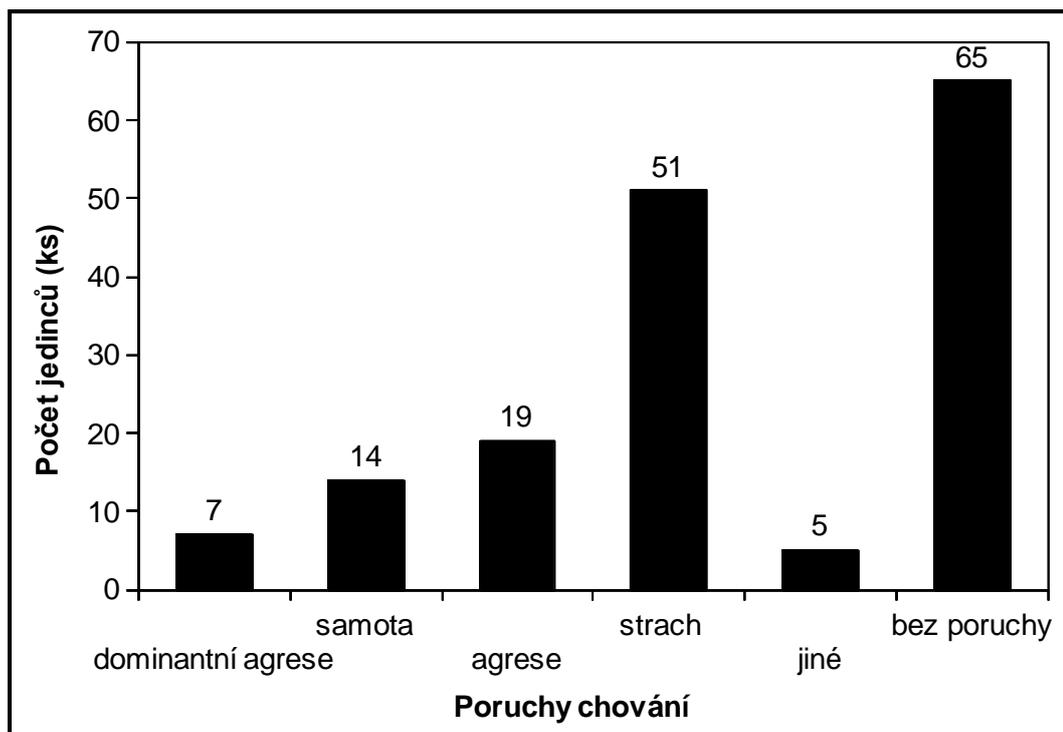
kteří se o ně nadále nemohli postarat, 19 psů pocházelo z útulku nebo bylo majitelem nalezeno, osm psů pocházelo z vlastního chovu a jeden byl pořízen ve zverimexu.

U 128 (80 %) psů uvedli majitelé, že si jej pořídili jako společníka, 11 majitelů si pořizovalo psa jako společníka a zároveň partnera pro sport, devět psů bylo pořízeno pro chov, osm pro sportovní výcvik, dva pro lovecký výcvik a dva psi působili v canisterapii.

5.1.2 Získané údaje

Alespoň jednu z poruch chování zaznamenali majitelé u 96 (60 %) psů. Nejčastěji se vykytovaly poruchy spojené se strachem, které byly zaznamenány u 51 (31,9 %) psů. Druhou nejčastější poruchou byla jiná než dominantní agrese (vůči cizím lidem, psům apod.), která se objevila u 19 (11,9 %) zvířat, 14 psů (8,8%) vykazovalo problémy spojené s ponecháním o samotě a sedm (4,4 %) psů projevvalo dominantní agresi. U pěti (3,1 %) psů byly popsány jiné poruchy, spojené především s nedostatečným výcvikem a výchovou (**Graf č.1**)

Graf č.1 Výskyt poruch chování

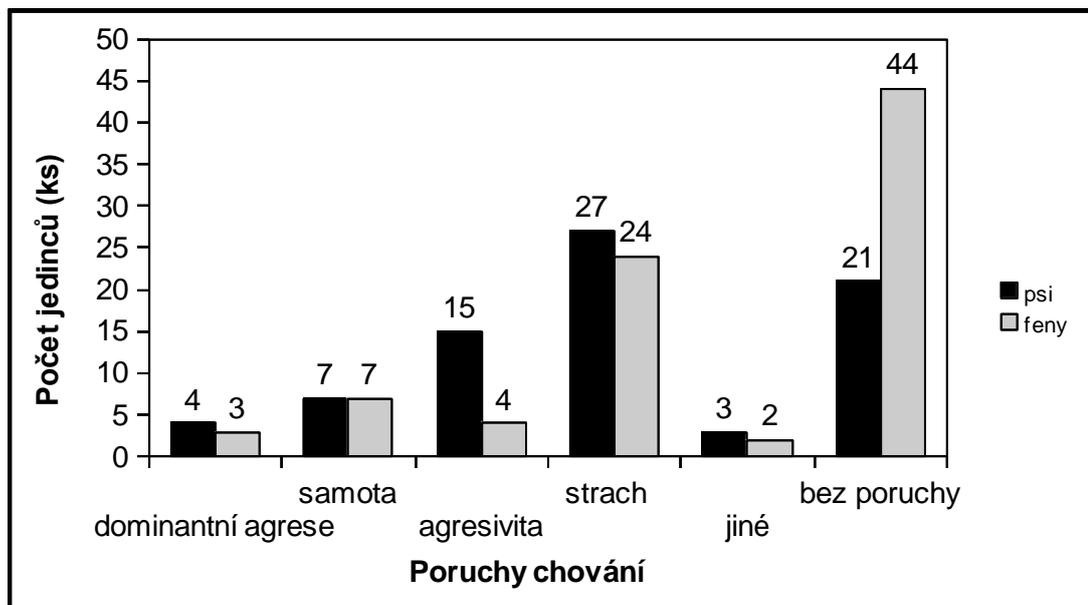
5.1.3 Výskyt poruch chování dle pohlaví

Při rozdělení výskytu poruch dle pohlaví jsem zjistila, že u samců se nejčastěji objevovaly poruchy spojené se strachem a to u 24 (32,9 %) z celkových 73 jedinců. 21 (28,8 %) samců nevykazovalo žádnou z poruch chování, jiná než dominantní agrese byla popsána u 15 (20,6 %) samců, sedm (9,6 %) psů vykazovalo poruchy spojené s ponecháním o samotě, čtyři (5,5 %) samci projevovali dominantní agresi a u tří (4,1%) se objevily jiné poruchy spojené s nedostatkem výchovy a výcviku (**Graf č.2**).

Feny byly naproti tomu z 50,6 % (44 fen) bezproblémové. Strachové chování jich vykazovalo 27 (31,0 %) z celkových 87 zvířat. Velký rozdíl byl u jiné, než dominantní agrese, kterou majitelé zaznamenal pouze u čtyř (4,6 %) fen oproti psům, kde se tento problém objevil u 20,6 % jedinců. Poruchami spojenými s ponecháním o samotě trpělo sedm (8,0 %) fen a dominantní agresivita se objevila u tří (4,6 %). Dvě (2,3 %) feny vykazovaly jiné poruchy chování spojené s nedostatkem výchovy a

výcviku (**Graf č.2**).

Graf č.2 Výskyt poruch chování dle pohlaví

5.1.4 Výskyt poruch chování dle velikosti plemene

Při sledování výskytu jednotlivých poruch a rozdělení plemen psů dle velikosti, jsem zjistila, že dominantní agrese se vyskytovala u tří (7,1 %) psů středních plemen a u stejného počtu (6,8 %) psů malých plemen. U velkých plemen psů byla tato porucha potvrzena pouze u jednoho (1,4 %) jedince (viz Graf č.3).

Poruchy spojené s ponecháním psa o samotě postihly celkem pět (11,4 %) psů malých plemen, sedm (9,5 %) psů velkých a dva (4,8 %) psi středních plemen.

Jiná než dominantní agrese se vyskytovala u šesti (14,3 %) psů středních plemen a devíti (12,2 %) psů velkých plemen. U malých plemen bylo agresivní chování prokázáno u čtyř (9,1 %) jedinců (**Graf č.3**).

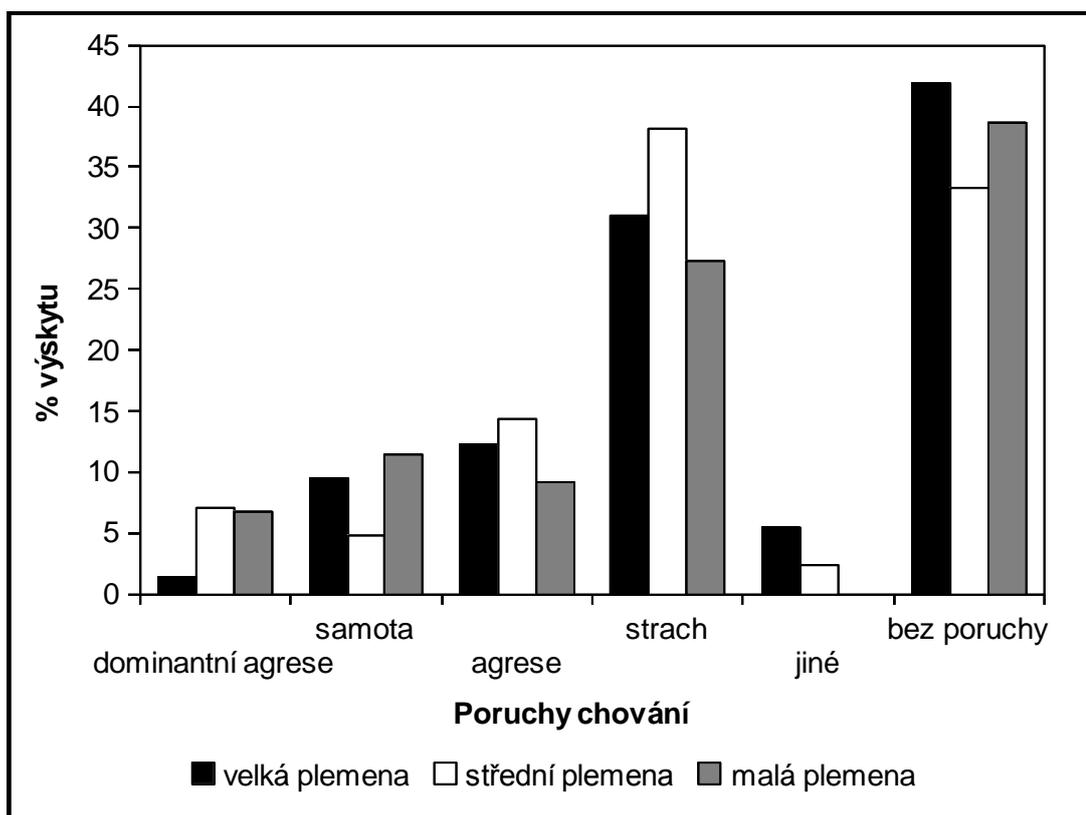
Rovněž poruchy spojené se strachem se nejčastěji vyskytovaly u středních (16 psů; 38,1 %) a velkých (23 psů; 31,1 %) plemen. Z malých plemen trpělo

strachovým chováním 12 jedinců (27,3 %).

Jiné poruchy chování se u malých plemen nevyskytovaly vůbec, u středních plemen byly zastoupeny v malém počtu - 2,3 % (jeden pes) a nejčastěji se vyskytovaly u psů velkých plemen - 5,4 % (čtyři psi).

Bez poruchy chování byli nejčastěji popsáni psi velkých plemen (31 jedinců; 41,9 %). Malá plemena byla zastoupena 17 (38,6 %) jedinci a střední plemena 14 (33,3 %) bezproblémovými jedinci (**Graf č.3**).

Graf č.3 Výskyt poruch chování dle velikosti plemene

5.1.5 Dominantní agrese

Dominantní agrese se objevila u sedmi (4,4 %) psů z celkových 160. Četnější výskyt byl u psů - 57,2 % (čtyři) než u fen - 42,8 % (tři).

V pěti případech (71,4 %) se problém poprvé objevil do 1 roku věku zvířete.

U šesti (85,7 %) psů označili majitelé jako důvod vzniku tohoto chování nedostatky ve výchově.

Čtyři majitelé dominantních psů měli při jeho pořízení zkušenosti z dřívějšího chovu psů, tři majitelé nikoliv.

V jednom případě uvedli majitelé, že se psu věnují méně než 1 hodinu denně, ve dvou to byla 1 – 2 hodiny denně, ve třech 2 – 4 hodiny a v jednom 4 – 6 hodin denně.

Dva ze psů byli drženi a spali na zahradě, jeden pes byl držen v bytě bez přístupu na nábytek a čtyři psi žili s majiteli v bytě a měli volný přístup na nábytek včetně postele majitele.

Výcviku se věnovali majitelé tří psů, čtyři psi cvičeni nebyli.

5.1.6 Strach z odloučení

Potíže spojené s ponecháním psa o samotě se objevily celkem u 14 (8,8 %) psů, přičemž obě pohlaví byla zastoupena stejným dílem.

Ve všech případech se problém prvně objevil ve věku do 1 roku psa.

Čtyři (28,6 %) případy byly dle majitele způsobeny nevhodnou výchovou a tři (21,4 %) nedostatkem stimulace psa. U dvou psů (14,3 %) viděli majitelé původ problému ve špatné předchozí zkušenosti psa. Jednalo se o psa majitelem nalezeného a psa pořízeného z útulku, oba s neznámou minulostí. Ve dvou případech (14,3 %) označili majitelé chování jako vrozené a ve třech (21,4 %) důvod této poruchy neznali.

Devět majitelů mělo při pořízení psa zkušenosti z dřívějšího chovu psů, pět nikoliv.

Jeden z majitelů se psu věnoval 1 – 2 hod denně, devět majitelů 2 – 4 hodiny, tři majitelé 4 – 6 hodin a jeden více jak 6 hod denně.

Mimo dům bylo drženo a spalo šest z těchto psů, a stejný počet jich byl držen a spal v bytě bez přístupu na nábytek. Dva ze psů žili v bytě a měli volný přístup na nábytek včetně postele majitele.

Výcviku se věnovali majitelé u osmi zvířat.

5.1.7 Jiné druhy agresivního chování

Jiný než dominantní druh agrese se objevil u 19 (11,9 %) psů, častěji u samců (15; 78,9 %) v porovnání s fenami (4; 21,1 %).

Nejčastěji se objevovala agresivita vůči cizím psům a to ve 12 (63,2 %) případech, méně vůči cizím lidem (8; 42,1 %). Agresivita vůči jinému psu v rodině a cizím zvířatům se objevila vždy u jednoho (5,3 %) jedince (**Graf č.4**)

Ve 12 (63,2 %) případech se porucha prvně objevila ve věku do 1 roku psa, ve čtyřech (21,1 %) do 2 let, ve dvou (10,5 %) do 3 let a v jednom (5,3 %) případě u staršího jedince.

Majitelé osmi psů (42,1 %) neznali příčinu problematického chování, u šesti jedinců (31,6 %) viděli majitelé důvod v nedostatečné výchově psa, u tří (15,8 %) považovali toto chování za vrozené a u dvou jedinců (10,5 %) byla uvedena předchozí špatná zkušenost psa.

U devíti majitelů se jednalo o jejich druhého psa.

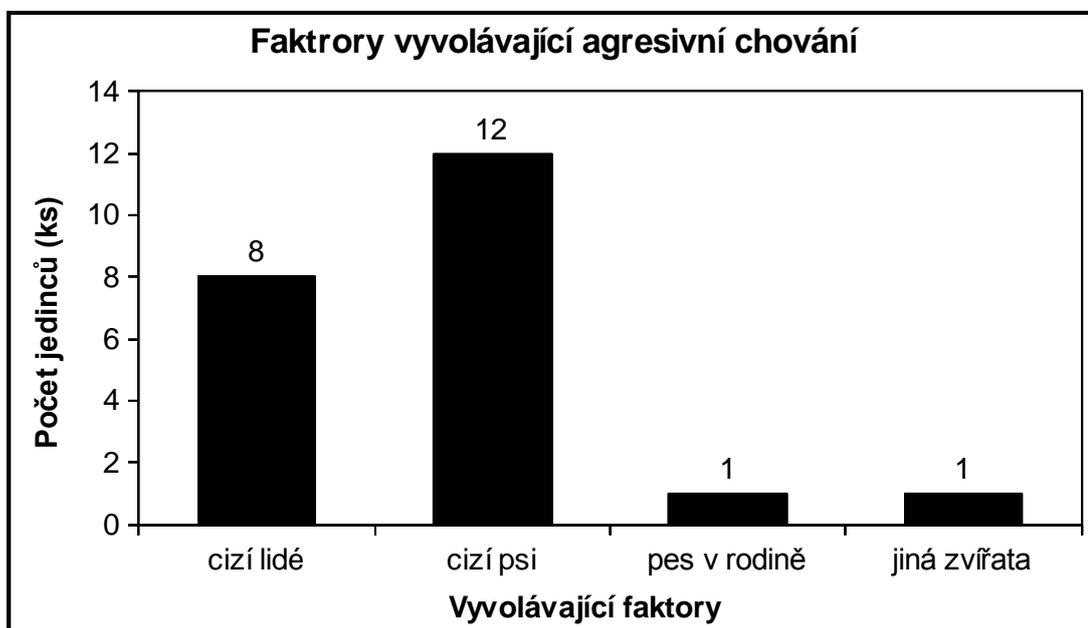
U pěti jedinců uvedli majitelé, že se psu věnují 1 – 2 hod denně, u devíti 2 – 4 hodiny a u pěti 4 – 6 hod denně.

Sedm z agresivních psů bylo drženo v bytě bez přístupu na nábytek a pět s

volným přístupem na nábytek včetně postele majitele. Šest psů žilo mimo dům majitele a jeden pes se v době vyplňování dotazníku nacházel v městském útulku.

Výcviku psa se věnovali majitelé třinácti psů.

Graf č.4 Faktory vyvolávající agresivní chování

5.1.8 Poruchy spojené se strachem

Poruchy spojené se strachem se objevily u 51 (31,9 %) psů, častěji u fen (27; 52,9 %) než u psů (24; 47,1 %).

Nejčastěji se objevoval strach z lidí, který zaznamenali majitelé 28 (54,9 %) psů, méně často strach z cizích psů (14; 27,5 %) a hlasitých zvuků (12; 23,5 %). Strach v neznámých situacích projevovalo deset (19,6 %) a strach z neznámých věcí šest (11,8 %) jedinců. U 17 (33,3 %) psů bylo popsáno strachové chování vyvolané více než jedním podnětem (**Graf č.5**).

U 36 (70,6 %) psů se porucha objevila před dosažením 1 roku věku, u sedmi (13,7 %) psů do 2 let, u čtyř (7,8 %) do 3 let a u stejného počtu psů ve vyšším věku.

Jako nejčastější příčina strachu byla uváděna předchozí špatná zkušenost – u 19 psů (37,3 %). V 11 případech (21,6 %) byla pravděpodobným důvodem nevhodná výchova a u stejného počtu nebyla příčina známá. Za vrozené toto chování považovali majitelé u deseti (19,6 %) psů.

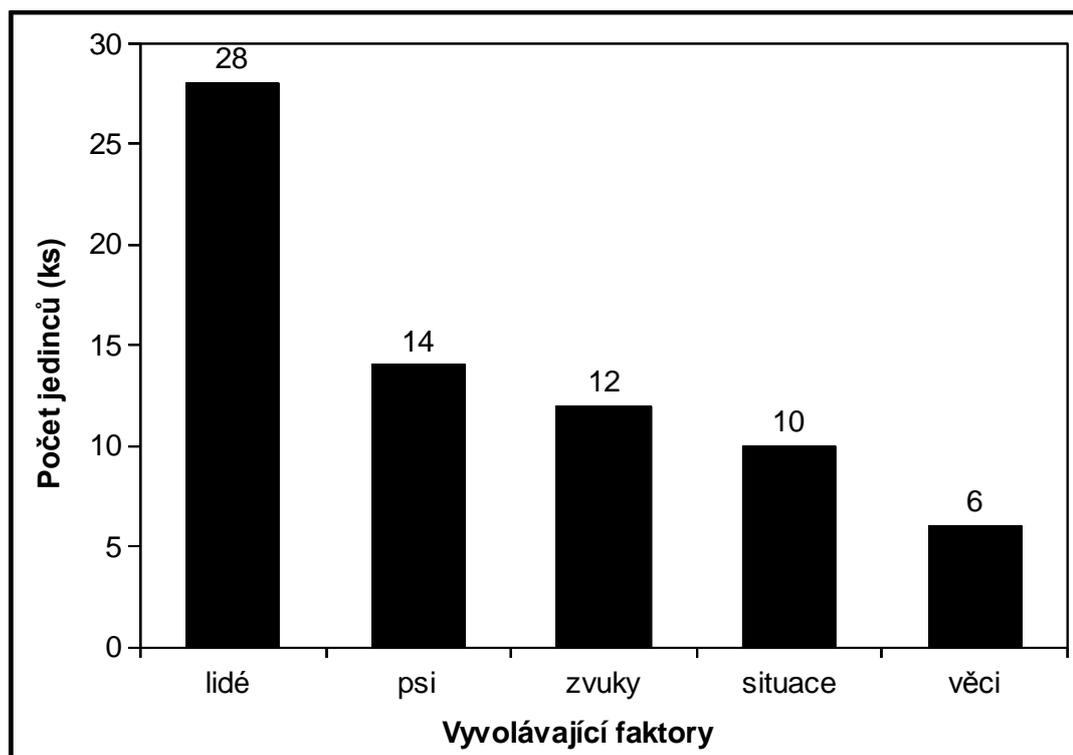
Předchozí zkušenosti s chovem psů měli majitelé ve 32 případech.

Šest majitelů se psovi věnovalo 1 – 2 hod denně, 2 – 4 hod 34 majitelů, 4 – 6 hod deset majitelů a 6 – 8 hod denně jeden majitel

Mimo dům bylo drženo a spalo osm z těchto psů, v bytě bez přístupu na nábytek žilo 22 psů a s přístupem na nábytek 21 psů.

Cvičeno bylo 38 psů.

Graf č.5 Faktory vyvolávající strach

5.1.9 Jiné poruchy

Jiné poruchy se objevily u pěti (3,1 %) psů a všechny byly spojeny s nedostatečnou výchovou a výcvikem. Samci byli zastoupeni třemi (60 %) a feny dvěma (20 %) jedinci.

V jednom případě se jednalo o silnou fixaci na hračku, která byla způsobena pravděpodobně nedostatkem psychické stimulace psa. U druhého psa se objevila celková neposlušnost a lov zvěře. Třetí pes močil v domě. Šlo však o čtyřměsíční štěně a lze tedy předpokládat, že dosud nebylo naučeno správným hygienickým návykům. Čtvrtý pes nebyl dostatečně vychován a vycvičen (tahal na vodítku, neplnil povely apod.) a byl vybíravý v krmivu. Poslední pes kvůli časnému odloučení od matky a sourozenců nedokázal správně komunikovat s jinými psi. Majitel měl tohoto psa ve své péči přibližně od 2 týdnů věku. Jednalo se o nalezenec.

Všechny tyto psy si jejich majitelé pořídili coby společníky a pouze dva byli

cvičení.

Všichni majitelé uváděli, že se psovi věnují denně 2 – 4 hod. Všichni psi byli drženi v bytě, tři s přístupem na nábytek.

5.1.10 Psi bez poruchy chování

Bez poruchy chování bylo 65 (38,8 %) psů, 44 (67,7 %) fen a 21 (32,3 %) psů.

1 – 2 hod denně se psu věnovalo 14 majitelů, 2 – 4 hod 25 majitelů, 4 – 6 hod 19 majitelů a 6 – 8 hodin denně 7 majitelů.

24 psů bylo drženo mimo dům, 41 psů žilo s majitelem v bytě a 10 z nich mělo přístup na nábytek včetně postele majitele.

Cvičeno bylo 45 psů.

5.2 Rozbor konkrétních případů poruch chování

Kazuistika 1

Jméno psa: Tom

Pohlaví: samec

Stáří: 7 let

Rasa: Pražský krysařík

Problém: agresivita vůči členům rodiny, agresivita vůči psům

Charakteristika problému: Pokud pes dostane jídlo, odnese si ho na křeslo a agresivně jej hájí před každým, kdo se přiblíží. Křeslo si hájí i bez jídla, nikdo si na něj nesmí sednout.

Již ze vzdálenosti několika metrů vrčí a štěká na všechny psy, pokud se přiblíží, kouše.

Při kontaktu s lidmi se chová náladově. Někdy na hlazení reaguje olizováním ruky, jindy vrčí, začne štěkat a nikoho nenechá přiblížit.

Anamnéza: Pes se narodil s vrozenou vadou (chybějící oko). Během života se mu na těle objevila řada bulek, které nebyly blíže diagnostikovány (pravděpodobně nádorů). Kvůli svým zdravotním problémům byl rodinou značně rozmazlován. Ve svých deseti letech si psa pořídila dcera, která jej chtěla vychovat sama a odmítala pomoc jak s výchovou, tak s péčí o psa. Problémové chování se objevilo už v době napřimování uší, tedy ve věku 6 až 12 měsíců a od této doby bylo rodinou tolerováno. Teď ale do rodiny přibylo malé dítě, které pes svými výbuchy agresivity budí.

Pes nebyl nikdy řádně socializován, z toho pramení jeho agrese vůči jiným psům včetně fen. Jinak se venku chová značně nevšímavě a flegmaticky, nepřijímá pamlsky.

V budoucnu by měl pes bydlet v jedné domácnosti se psem otce, vůči kterému se také projevuje agresivně.

Pes je venčen pouze dcerou jednou denně po dobu asi 2 hodin (mezi 15:00 až 17:30). Mimo tuto dobu močí pes na kočičí záchod a kálí na koberec.

Navržená terapie: Výbuchy agrese ignorovat, odvrátit pohled stranou a natočit se bokem o 90°. Venčit minimálně 4x denně, nejlépe ráno, pokud to jde, zopakovat kratší procházku během dopoledne. Původní dvouhodinovou procházku možno zkrátit na polovinu, ne však méně. A naposledy večer kolem osmé hodiny. Snažit se jej na procházkách zaujmout hrou, pamlsky, popoběhnout s ním, aby se učil spolupracovat s člověkem a reagovat na něj. Vodit psa co nejčastěji na nová místa, která by vzbudila jeho zájem. Cvičit chůzi u nohy, často měnit tempo a směr chůze.

Při krmení podávat malá sousta do misky jako odměnu za uposlechnutí povelu. Teprve poté, kdy zcela přestane vrčet u misky s krmivem, se může zkoušet podat větší množství krmiva. Kdyby si je ale chtěl odnášet, opět se vrátit k podávání po menších dávkách. Krmit jednou denně v určenou dobu, nejlépe až poté, co se nají

zbytek rodiny. Nekrmit od stolu.

Ponechávat i doma připnuté vodítko, lehké, látkové, 1,5 až 2 m dlouhé. Když začne vrčet, dát důrazný povel NE! a trhnout vodítkem. Nepouštět na nábytek (pohovka, postel atd.) Pokud by se tam snažil dostat, dát povel DOLŮ! A pomocí vodítka psa korigovat.

Určit mu jeho vlastní místo, kde bude mít klid. Dát tam hračky, oblíbenou deku apod.

Při kontaktu s jinými psy, zůstat v klidu, ale v okamžiku, kdy začne Tom vrčet nebo štěkat, jej okřiknout ostrým NE! a odvést od psa pryč. Stejně postupovat i při konfrontaci se psem otce. S tímto psem nacvičovat setkání co nejčastěji. Snažit se odvést Tomovu pozornost od psa k pamlsku, hře apod. Je třeba dát také pozor, aby se žádný jiný pes nepřiblížil k Tomovi ze strany, na kterou nevidí a zamezit jakémukoli napadení jiným psem. To by jenom zvýšilo Tomovu agresi.

Zvykat psa na doteky postupně po celém těle, pak i na lehké zatahání za končetiny a uši, aby se tak později usnadnila manipulace s ním. Toto nacvičovat hlavně ve chvílích, kdy přijímá doteky rád. Na vrčení reagovat odkloněním hlavy a nevšímavostí, nechat psa v klidu. Úzkými prostory, jako jsou například dveře, prochází první člověk, pak až pes. Začít s nácvikem přivolání, povelů sedni, lehni, vstaň. Začít s nácvikem kálení a močení venku, ne doma.

Průběh: Pes dostal k užívání jednu malou pohovku, kterou rodina jinak nepoužívá. Zde má klid, svou deku a hračky, na jiný nábytek nesmí. Už při prvním krmení vrčí méně, po týdnu už dostává krmení do misky, nevrčí a nikam ho neodnáší. Snaží se často vyprovokovat rodinu ke hře, je klidnější.

Po třech týdnech už Tom vrčí daleko méně. Krmení probíhá bez obtíží, nehlídá si žádné předměty ani nábytek. V kontaktu s ostatními psy však ke zlepšení dosud nedošlo, protože majitelé se jiným psům stále raději vyhýbají.

Další sledování průběhu nápravy bylo znemožněno v důsledku odcizení psa.

Kazuistika 2

Jméno psa: Rex

Pohlaví: samec

Stáří: cca 1 rok

Rasa: Kříženec střední velikosti

Problém: agresivita vůči lidem, agresivita vůči psům

Charakteristika problému: Pes napadl a lehce kousnul ošetřovatelku, útočí na některé psy.

Anamnéza: Původní majitel nezvládnul Rexovu výchovu, a proto byl umístěn do psího útulku v Českých Budějovicích. Krátce po umístění v útulku se zúčastnil umístovací výstavy Sen zvířat. Tam stále štěkal na ostatní psy a pokoušel se k nim dostat. Hůř snášel manipulaci a přítomnost cizích lidí. Ošetřovatelka omezovala jeho štěkot okřiknutím, po kterém se vždy na chvíli zklidnil. Později ji ale po okřiknutí kousnul do ruky a pokusil se zaútočit i na obličej.

Vlastní pozorování: Rex je velice temperamentní mladý pes, chováním stále připomíná štěně. K lidem je přátelský, nejeví známky agresivity ani strachu. Je znát, že se v předchozím životě nesetkal se zákazy a respektem. Ve hře si dovolí k lidem téměř cokoliv. Vyskakuje na ně a také kouše. Není to ale projev agrese, pouze hravého chování.

S některými psy vychází bez známek agrese či strachu, hraje si s nimi. Některých, hlavně větších psů, se však bojí. Snaží se je odehnat štěkotem a výpady.

Navržená terapie: Psa je potřeba naučit základní povely, aby se tak usnadnila manipulovatelnost a zvýšil se jeho respekt k lidem. Také se musí naučit hrát si s lidmi bez toho, aby kousal. Veškerý výcvik musí být prováděn pomocí pozitivní motivace, bez použití trestů a agrese.

Pes by měl být co nejřádněji socializován a pozvolna zbavován strachu z větších psů. Nacvičit co největší ovladatelnost v přítomnosti jiných psů.

Průběh: Rex se velice rychle učí, už při první výcvikové lekci hezky reagoval na přivolání a povel sedni. Tento povel je pro něj velice důležitý, protože je možností, jak okamžitě uklidnit jeho někdy přehnaně temperamentní chování. Pamlsky jsou mu podávány vždy pouze pokud je v klidu.

Postupně je pes učen také povelu lehni a klidu při manipulaci s ním – zvedání a prohmatání končetin, lehké tahání za srst. Zároveň je pes učen také zákazovému povelu NE!, a to hlavně ve spojitosti s kousáním vodítka a kousáním do rukou při hře. Jeho pozornost je pak odváděna na hračku.

V přítomnosti větších psů je jeho pozornost odváděna na cvičitele a jsou s ním opakovány základní cviky.

Po měsíci se pes značně zklidnil ve svém chování vůči lidem. Nekouše ve hře ani při manipulaci, poslouchá základní povely (dosud ne úplně v každé situaci). Kousání ve stresových situacích přetrvává, je už ale výrazně slabší bez pokusu člověku ublížit. Pouze se snaží dát najevo svoji nelibost. Reaguje na zákazový povel NE! Při hře nebo výcviku už se nesnaží kousáním vynutit odměnu, pouze cvaká v nedočkavosti zuby, ale nijak neútočí.

Po dvou měsících byl pes umístěn do nové rodiny, ze které se po dalším měsíci bez udání důvodů vrátil zpět do útulku. Krátce nato byl osvojen novou rodinou, která si psa již ponechala. Hned první den došlo ke konfliktu mezi psem a jedním členem rodiny, po kterém Rex chňapnul, k ublížení však nedošlo. Rodina sama přiznala, že toto chování bylo způsobeno jejich přístupem ke psu, ke kterému se občas chovali, jako k předchozímu psu, který krátce před tím zemřel, a neposkytli mu dostatek času na adaptaci. Později už se problém neopakoval a ani jinak neprojevoval pes poruchy chování

Kazuistika 3

Jméno psa: Ozzák

Pohlaví: samec

Stáří: přibližně 4 měsíce (dosud nezačala výměna mléčných zubů)

Rasa: Kříženec pravděpodobně labradorského retrívra, menšího vzrůstu

Problém: Problémy s ponecháním o samotě

Charakteristika problému: O samotě roztahává oblečení položené na křesle a ustlanou postel, štěká na auta, která slyší pod oknem, cinkání klíčů, výtah a lidi na chodbě.

Anamnéza: Pes bývá ponecháván o samotě skoro každý den, vždy však jen na krátkou dobu. Bývá zavřen v zadní části bytu, ačkoliv v přítomnosti majitelů se smí pohybovat po celém bytě. Od dvou měsíců věku žije s párem mladých lidí, kteří si jej vzali z útulku. Začíná se silně fixovat na přítelkyni majitele, která s ním tráví většinu času a věnuje se také jeho výchově a výcviku. Byt je umístěn v druhém patře panelového domu s okny nad vchodem do domu a nad silnicí. Pes ponechán o samotě silně reaguje na zvuky zvenčí štěkotem a vytím.

Navržená terapie: Začít s nácvikem dlouhodobého odložení bez přítomnosti psovoda. Jelikož pes už částečně tento cvik umí, začíná se rovnou se situacemi, kdy psovod odchází na krátkou dobu mimo dohled psa. Postupně tuto dobu prodlužovat. Před ponecháním o samotě psa co nejvíce psychicky a fyzicky unavit. Poté ještě 15 – 20 min. se psem zůstat, než začne sám polehávat.

Pro chvíle odloučení pořídit speciální hračku. S tou si bude majitel hrát krátce před tím, než z domu odejde. Psovi ji může poskytnout pouze na pár vteřin, aby se s ní seznámil a dál si s ní bude hrát majitel. Až při odchodu ji psovi ponechá a ihned po návratu ji odejme. Nebo využít speciální hračky, které lze naplnit pamlsky.

Nácvik povelu MÍSTO a spojování místa k odpočinku s co největším množstvím pozitivních zkušeností (hlazení, pamlsky atd.).

Zákazovým povelům ukončit hlasité reakce psa na zvuky zvenčí a odvedení jeho pozornosti například krátkou hrou.

Zpřístupnit psovi po dobu samoty celý byt, především kuchyň s předsíní, kde má pes přístup přímo ke dveřím do bytu. Zavírat na dobu nepřítomnosti okna, aby byl pes více izolován od zvuků zvenčí. Postupně prodlužovat dobu, kdy je pes sám. Trénovat v různých částech dne.

Pro snížení závislosti psa na přítelkyni majitele by bylo dobré, aby majitel převzal část péče o psa, to však vzhledem k jeho pracovnímu vytížení není možné.

Průběh: Ozzy se v nepřítomnosti majitele může pohybovat po celém bytě. Již po třech dnech je pes o samotě mnohem klidnější. Unaven je ponechán 4 hodin o samotě. Neštěká, pouze několikrát zakňučel po odchodu přítelkyně majitele, pak už zachovává klid. Při návratu nereagoval na zvuk výtahu ani klíčů v zámku, spal.

Po necelém měsíci je možné ponechat psa samotného 4 – 5 hodin bez toho, aby štěkal. Ještě kňučí při odchodu, ale pouze krátce a tiše. Po kratší dobu je možné výjimečně ho nechat samotného i bez předchozí únavy a bez speciální hračky.

V následujících měsících majitelé ustupují od nácviku dlouhodobého odložení, povel však občas stále využívají například při venčení. Pes je postupně schopný zůstat o samotě i několikrát denně po delší dobu.

Po šesti měsících od začátku nápravy se problém vrací. Pes opět začíná poštěkávat na zvuky zvenčí i v přítomnosti majitelů. Zprvu však pouze velmi tiše, proto je toto chování majiteli ponecháno bez povšimnutí. Později štěká hlavně při příchodu majitele, pokud slyší pod okny jeho auto.

Pes také není naučen být sám doma i večer, kdy je zpravidla majitel doma. V létě občasné ponechání o samotě ve večerních hodinách nečiní psovi problémy, ty se objevují až v zimě, kdy je pes ponechán potmě. Zprvu nechávají majitelé rozsvíceno v kuchyni, kde pes pobývá nejvíce, když však zapomenou, pes štěká vytrvale po celou dobu jejich nepřítomnosti.

Druhý den si unavený a kostí zabavený pes odchodu přítelkyně majitele příliš nevšímá, po sežrání kosti však začíná opět štěkat, a to i když není tma a je zvyklý zůstat v tuto dobu sám.

Pes je znovu navykán na samotu jako v počátcích převýchovy, po čtyřech týdnech se stav opět upravuje a samota psovi nečiní žádné problémy.

Kazuistika 4

Jméno psa: Ben

Pohlaví: Pes

Stáří: 18 měsíců

Rasa: Kříženec

Problém: Problémy s ponecháním o samotě

Charakteristika problému: Pokud je ponechán o samotě, ničí vybavení bytu, opakovaně kálí a močí.

Anamnéza: Pes byl ve 4 měsících nalezen městskou policií a osvojen nynější majitelkou. O jeho minulosti se nic neví. Už od začátku pes kálí a močí doma, pokud je ponechán sám nebo i jen uzavřen v jiné místnosti, než zbytek rodiny. Stejně se chová i v noci.

Navržená terapie: Nikdy psa po příchodu domů netrestat za jeho chování během odloučení. Psa co nejvíce unavit, než zůstane o samotě.

Zvážit kvalitu a množství krmiva podávané psu. Krmení možno přesunout na ráno tak, aby jej pes dostal po ranní vycházce před tím, než majitel odejde.

Psovi na dobu samoty nabídnout hračku, která bude určena právě jen na dobu, kdy je sám. Po příchodu ji ihned odebrat, aby psa neomrzela. Pokud je pes sám doma několik hodin, je dobré pořídit mu speciální hračky, do nichž se dají ukryt pamlsky nebo morkovou kost, která poslouží obdobně.

Ignorovat nátlakové chování psa – vynucování si hry, hlazení apod. Učit povel ZŮSTAŇ pro zvýšení samostatnosti psa. Postupně prodlužovat dobu i vzdálenost, po kterou zůstává pes při povelu sám. Druhým důležitým povellem je MÍSTO. To už Ben zná. Je ale potřeba mu jej spojit s co nejvíce příjemnými věcmi, jako je například hlazení. Na vyhrazeném místě by se měl pes vždy cítit příjemně. Později od psa v pelíšku odcházet a zase se vracet, dokud zde nezůstane v klidu ležet nebo sedět. Když toto zvládá, přidat pomalu oblékání, obouvání, braní klíčů apod., a když i toto nebude dělat problémy, odcházet z bytu. Zprvu jenom na pár vteřin a hned se vrátit, postupně dobu prodlužovat.

Pokud pes reaguje silně například na cinkání klíčů při odchodu, je potřeba je zvedat a zase odkládat co nejčastěji bez toho, aby majitel skutečně odcházel, dokud pes nepřestane na tento zvuk reagovat.

Průběh: Již za tři týdny jsou patrné velké pokroky. Pes doma kálí a ničí věci pouze výjimečně. Po pěti týdnech už pes neprojevuje žádné známky problémového chování. Majitelka stále dodržuje potřebná opatření, aby se problém nevrátil.

Kazuistika 5

Jméno psa: Peggy

Pohlaví: fena

Stáří: 1 rok

Rasa: Bernský salašnický pes

Problém: Strach z lidí, nedůvěra v majitele

Charakteristika problému: Fena se bojí přiblížit k majitelům ve chvílích, kdy drží něco v ruce. Vůči cizím lidem, ale i pravidelným návštěvám je krajně nedůvěřivá.

Anamnéza: Majitelé si pořídili Peggy jako štěně ke své druhé feně. Od začátku je fenka chována na zahradě, do domu má přístup pouze na noc. První měsíc soužití spala v pokoji společně s majiteli, pak jí bylo na noc vyhrazeno místo v předsíni. Majitelé se vždy snažili brát fenu co nejvíce mezi lidi, aby si na ně zvykla. Přesto se Peggy chová nedůvěřivě a od nikoho se nenechá pohladit. Pokud přijde na zahradu návštěva, fena štěká, a trvá přibližně 30 min., než se uklidní. Pak se nechá od návštěvy pohladit. Začátkem června 2010 byla u feny objevena mokvavá zánětlivá ložiska na uchu. Léčba zahrnovala injekční aplikaci antibiotik a pravidelné ošetření ucha přípravkem ve spreji. Fena ale nebyla schopna tyto procedury snášet. Z injekční aplikace se muselo přejít na perorální podávání léků, ucho si nenechala vystříkat sprejem, ani vyčistit tamponem, na který byla účinná látka nastříkána. Během léčby přestala fena majitelům důvěřovat. Sama se odmítala přiblížit. Po 14 dnech se stav o něco zlepšil, sama si přijde pro pohlazení, vyhledává přítomnost lidí, většinou si od nich ale udržuje určitý odstup. Pokud (člověk) uchopí do ruky libovolný předmět, fena utíká.

Peggy je také na své majitele silně fixována. Pokud ji po dobu nepřítomnosti majitelů hlídá syn nebo dcera, kteří už s rodinou nebydlí, snaží se fena o útěk, nevyhledává lidskou přítomnost, hledá majitele. Pokud je hlídána mladší dcerou, která dosud žije s rodiči, chová se fena klidně a nesnaží se majitele najít.

Navržená terapie: Nedůvěru v majitele řešit podáváním malých porcí denní krmné dávky přímo z ruky během dne. To by měli provádět nejen majitelé, ale i další členové rodiny, kteří o psa občas pečují. S fenou je potřeba zacházet celkově klidně bez zbytečného stresu a postupně ji navykat na doteky a potřebnou manipulaci.

Co se týče fixace feny na majitele a nevhodného chování v době jejich nepřítomnosti, je potřeba fenu postupně a co nejčastěji navykat na samotu, doporučen je i nácvik povelu „zůstaň“. V době, kdy budou na návštěvě děti, by měly ony přejímat co nejvíce povinností a péče o psa a měly by jej také venčit. Zprvu možno v přítomnosti majitele a později i bez něj.

Nedůvěru v cizí lidi je nejlépe řešit metodou kontrapodmiňování s postupným přibližováním se. Majitelé také mohou poprosit své známé a přátele, aby podávali feně různé pamlsky.

Průběh:

Po dvou měsících se fena s majiteli opět sblížila, vyhledává jejich přítomnost a hlazení si užívá, nechá se bez problémů vyčesat.

Nácviku samoty se majitelé nevěnovali a místo toho se snaží brát psa všude s sebou, ten je na ně tedy stále silně fixován.

Od neznámých lidí se fena stále nenechá pohládit, v jejich přítomnosti se už ale chová klidněji. Od rodinných přátel, které dobře zná, se hladit nechá a ráda jejich společnost vyhledává.

Kazuistika 6

Jméno psa: Bára

Pohlaví: Fena

Stáří: 3 roky

Rasa: Německý ovčák

Problém: Strach z lidí, strach z neznámých psů

Charakteristika problému: Lidem se přímo nevyhýbá, ale při jejich snaze o kontakt chňape. Psů si na větší vzdálenost nevšímá, přijdou-li moc blízko, snaží se je štěkáním a výpady zahnat. Pokud se ale při tom dostane až k nim, nenapadá je, v klidu je očichá nebo dál štěká bez výpadů.

Anamnéza: Fena byla většinu života držena na krátkém řetězu, nebyla pravidelně krmena a byla často bita. Se sousedovou fenou ovčáka se snáší dobře, projevuje vůči ní značnou dominanci. Ostatních psů se bojí. Nyní má nové majitele, kteří si koupili dům, v němž žila.

Navržená terapie: S fenou zacházet co neklidněji a za použití pamlsků postupně navýkat na doteky a manipulaci. Snažit se předcházet konfliktním a pro fenou stresovým situacím. Při potřebě vstoupit do úzkého prostoru (dveře, malá předsíň apod.), kde se v tu dobu fena nachází, ji nejprve na pamlsk přivolat ven a pak až vstoupit. Později možno dle jejích reakcí vstupovat i za její přítomnosti, vždy však tak, aby měla dostatek prostoru k úniku a necítila se ohrožena.

V případě určitého nesouhlasu se psím chováním je potřeba dát svou nelibost najevo především hlasem a v případě nutnosti hrozbu stupňovat. Fena by se měla postupně učit základním povelům tak, aby byla co nejvíce ovladatelná, včetně nasazování a nošení náhubku.

Až si fena zvykne na nové majitele a nechá se jimi bez obtíží korigovat, je možné poprosit cizí lidi, aby jí nabízeli pamlsky a postupně se jí i dotýkali. Fenu raději zabezpečit náhubkem s většími otvory, přes které je možné podávat pamlsky.

Co se týče strachu ze psů, je vhodné brát fenou pravidelně mezi ně, nejlépe na kynologické cvičišťě. Tam ji nechat uvázanou s nasazeným náhubkem, ostatní psy pozorovat, když si hrají a cvičí. Je důležité zamezit jakémukoliv napadení feny, ne ji

ale striktně držet od psů pryč, pokud se chová klidně. Ve chvíli, kdy je fena přivázána, by neměli majitelé stát příliš blízko, aby se nesnažila, je před ostatními psy bránit. Sami by měli vykazovat co nejkldnější chování a fenu neuklidňovat a nechlácholit.

Průběh: Po čtyřech týdnech je fena bez problémů ovladatelná, nechá si osahat celé tělo, provést nezbytná ošetření (návčik ošetření pacek, uší, srsti apod.) a také se nechá zvednout do náruče. Cizích lidí se nebojí, nechá se bez problému hladit a sama někdy přítomnost lidí vyhledává. Problém zůstal pouze v některých situacích, většinou, když fena leží a majitelé si ji přijdou pohladit. Fena v tu chvíli dává najevo nejistotu a strach, v některých případech – hlavně při doteku na hrudních končetinách – cení zuby a následně chňape. Toto chování se objevuje pouze sporadicky a majitelé se mu snadno vyhnou přivoláním feny. V takovém případě si jejich hlazení užívá a nebojí se.

Na kynologickém cvičišti byla fena pouze třikrát, i tak je ale znát rozdíl v jejím chování. Už při druhé návštěvě se chovala o poznání klidněji, pokud ale přijdou psi příliš blízko, většinou začne štěkat a výpady se je snaží zahnat. Majitelé už se snaží v těchto chvílích fenu korigovat trhnutím vodítkem, v případě, že zachová klid, polohlasem ji chválí. Je-li puštěna s jiným psem na volno, projevuje občas strach a snaží se štěkotem druhého psa zahnat. Nenapadá.

Kazuistika 7

Jméno psa: Ozzák

Pohlaví: pes

Stáří: 1,5 roku

Rasa: kříženec

Problém: Strach z neznámého zvuku

Charakteristika problému: Pes se poprvé setkal s elektronickými šipkami. Snaží se skrýt, utíká pryč z místnosti.

Anamnéza: Jedná se o mladého psa, který měl ve štěněčím věku sklony k projevům strachového chování, během výchovy a za vhodného přístupu se však

většina tohoto chování odbourala. Zůstal pouze malý strach z neznámých zvuků, kdy pes reaguje úlekem a odběhnutím na vzdálenost 2 – 5 m, na běžně se vyskytující zvuky však nereaguje, stejně jako na střelbu nebo zvuky bouřky.

Navržená terapie: K terapii se přistupuje ihned po objevení se příznaků strachu. Využití metod kontrapodmiňování, jak metody včasného zásahu, tak Campbellovy veselé rutiny. Vyvarovat se neúmyslnému podpoření strachu. Terapie probíhá během hry.

Průběh: Pes zprvu nesetřval v klidu blíže jak 10 – 13 m od elektronického terče, pamlsky přijímal v minimální vzdálenosti 7 m od terče. Po jejich pozření ihned utíkal do větší vzdálenosti. Po necelých 2 hod. nácviku zůstává pes v klidu i na 4 – 6 m od terče, je ochoten se bez větších známek strachu přiblížit na 2 m k terči, pokud je dobře motivován, a v této vzdálenosti beze strachu setrvat.

Následující den už pes nereaguje na zvuky hry tak silně, jako na začátku, radši se ale zdržuje mimo místnost s terčem. V klidu odpočívá za otevřenými dveřmi 2 m od terče.

6. Diskuse

6.1 Zjišťování četnosti výskytu jednotlivých poruch chování

V dánské studii Rugbjerg et al. [2003] založené na dotazníkových formulářích zjistili, že 27,9 % psů ze 1494 trpělo některou z poruch chování. Kim et al. [2010] popsal poruchy chování u 79,9 % ze 189 psů plemene Jindo. V mé studii, která zahrnovala 160 psů, byla alespoň jedna porucha chování popsána u 60 % (96 jedinců). Rozdíl zde může být dán použitím malého vzorku psů v mé práci v porovnání s prací Rugbjerg et al. [2003] a zahrnutím rozličných plemen.

Žertová [2010] uvádí jako nejčastěji se vyskytující poruchu separační úzkost, která se objevila u 27,2 % ze 412 vyšetřených psů. Na druhém místě pak udávají [Žertová a Žert, 2008] dominantní agresi, kterou zaznamenali u 24,0 % ze stejného vzorku psů. Já jsem poruchy spojené s ponecháním o samotě zjistila pouze u 8,8 % (14) psů a dominantní agresi u 4,4 % (sedm) psů. Zde mohla značný rozdíl zjištěných hodnot způsobit skutečnost, že Žertová, Žert [2008] a Žertová [2010] uvádí pouze případy, v nichž majitelé vyhledali odbornou pomoc Etologické poradny Brno, kdežto v mém výzkumu byli zahrnuti také psi, jejichž majitelé odbornou pomoc nehledali.

Bamberger a Houpt [2006] zjistili, že samci nejčastěji vykazovali agresivitu vůči jiným psům a poruchy spojené se strachem a úzkostí a u fen bylo nejvíce poruch spojených se strachem. Já jsem zjistila u psů jako nejčastější poruchy spojené se strachem. Na druhém místě byla jiná než dominantní agrese a třetí poruchy chování spojené s ponecháním o samotě. Jiná než dominantní agrese byla nejčastěji představována právě agresivním chováním vůči jiným psům, a objevila se u deseti psů a dvou fen.

Žertová [2010] dále uvádí, že separační úzkost se objevila dvakrát častěji u psů než fen. V mé práci vykazovalo poruchy spojené s ponecháním o samotě sedm fen (8,0 %) a sedm (9,6 %) psů. Mohu tedy souhlasit, že častěji se tato porucha vyskytuje u psů než u fen. S ohledem na nízký počet jedinců s touto poruchou v mé

práci, není rozdíl mezi pohlavím tak markantní. Dominantní agrese byla zjištěna u 15 (20,6 %) samců a dvou (2,3 %) fen. Tento výsledek odpovídá tvrzení Žertové a Žerta [2008] o častějším výskytu této poruchy u samců.

Žertová a Žert [2008] udávají, že ve velké většině se problém objevil u psů chovaných výhradně v bytě a také u psů bez výchovy a výcviku, od kterých se neočekávala žádná práce ani sport. K podobným závěrům došel také Takeuchi et al. [2001], který uvádí, že nejčastěji se separační úzkost objevuje u psů chovaných v bytě ve velkých městech. V mé práci se tato porucha chování objevila u 14 psů, z nichž 57,2 % (8 psů) bylo chováno v bytě a 42,9 % (6 psů) na zahradě, či v kotci. O velikosti měst, v nichž byli psi chováni záznamy nemám. V 57,2 % případů (8 psů) uvedli majitelé, že se se psem věnují výcviku. O četnosti a stupni výcviku však informace nemám a nemohu tedy posoudit, zda se skutečně jednalo o aktivní výcvik, či pouze o občasnou snahu majitelů psa něčemu naučit. Žertová [2010] dále uvádí, že doba, kterou majitelé denně věnovali svým psům, byla necelá jedna hodina. V mojí studii věnovali majitelé všech psů s touto poruchou psovi více než hodinu denně. U všech 14 jedinců se porucha poprvé objevila ve věku do 1 roku.

Dominantní agresi uvádí Žertová a Žert [2008] u 24,03 % případů řešených Etologickou poradnou v Brně. Jednalo se o zástupce 50 plemen včetně kříženců, převažovali nekastrovaní samci. Nejvíce byli zastoupeni angličtí kokršpanělé (sedm jedinců), poté jezevčáci, jorkšířtí teriéři a němečtí pinčové (pět jedinců), dále angličtí bulteriéři, čivavy, francouzští buldočci, malí a střední kříženci (čtyři jedinci). Častější výskyt této poruchy byl zaznamenán také u hovawartů, německých ovčáků a zlatých retrívrů (tři jedinci), ostatní plemena byla zastoupena jedním nebo dvěma pacienty. Psi byli chováni ve většině případů v bytě. Šlo převážně o psy, kteří neměli žádný výcvik a majitelé se jim věnovali méně než jednu hodinu denně. Ve většině případů se problém vyskytl již v prvním roce života psa [Žertová a Žert, 2008].

V této práci byla dominantní agrese prokázána pouze u 4,4 % (sedmi) psů. Čtyři (57,2 %) případy se týkaly nekastrovaných samců, tři (42,8 %) nekastrovaných fen. Nejvíce zastoupeni byli angličtí kokršpanělé a jezevčáci. Obě plemena byla zastoupena dvěma jedinci. Z dalších plemen pak anglický bulteriér, pražský krysařík a kříženec velký, u všech po jednom zástupci.

Většina psů s dominantní agresí ve studii Žertové a Žerta [2008] byla chována v bytě. Já jsem došla ke stejným výsledkům, kdy 71,5 % psů s touto poruchou chování bylo chováno tímto způsobem.

Žertová a Žert [2008] uvádějí, že se tento problém vyskytoval převážně u psů s nedostatečným nebo žádným výcvikem a u majitelů, kteří psovi věnovali méně než 1 hodinu času denně. Ve většině případů se problém poprvé objevil již v prvním roce věku psa.

Má zjištění ukázala, že většina majitelů se psovi věnuje více než 1 hodinu denně a tři majitelé uvedli, že pes je cvičen. U většiny (85,8 %) psů se dominantní agresivita poprvé projevila v průběhu prvního roku života.

6.2 Rozbor konkrétních případů poruch chování

První dva případy popisují nápravu agresivního chování vůči lidem a psům. V obou případech vznikl problém nesprávnou výchovou. V prvním případě hájil pes své postavení dominantního jedince, což bylo členy rodiny sedm let tolerováno. I přes takto dlouhou dobu, kdy si pes vžíval určité vzorce chování, zde byla prognóza příznivá za předpokladu, že se majitelé začnou psovi plně věnovat, stanoví mu jasná pravidla a zaměstnají jej výcvikem a hrami. Již po třech týdnech je v chování psa pozorována výrazná změna k lepšímu. Další sledování vývoje chování bylo ale znemožněno odcizením psa.

Náprava agresivního chování byla prováděna tak, jak ji popisuje Žertová [2009]. Chování zvířete se tím rychle upravilo a po třech týdnech se hlídání předmětů a nábytku zcela odbouralo. Agresivní chování u misky s krmivem bylo napravováno metodou podle Eichlera [2009], která byla také úspěšná. Posledním problémem bylo napadání psů. Dle anamnézy pramenilo toto chování ze strachu a nedostatečné socializace, proto byla k jeho odstranění doporučena metoda včasného zásahu tak, jak ji popisuje Bardounová [2009]. Majitelé se však cizím psům raději vyhýbali úplně a tedy nelze potvrdit, zda by tato metoda byla úspěšná.

V druhém případě byl pes převychováván během svého pobytu v útulku, kde napadl jednu z dobrovolnic a jeho chování snižovalo možnosti k umístění v novém

domově. Agresivita v tomto případě nebyla způsobena snahou o vyšší postavení, ale především absencí výchovy. Pes kousal, pokud se cítil určitým způsobem ohrožen, pokud se snažil vynutit si pozornost, i při hře. Pracovnice útulku měla problémy s manipulací s tímto psem, a i když se většinou nejednalo o skutečně agresivní chování, docházelo k drobným poraněním. V tomto případě proběhla náprava do té míry, aby pes snesl základní manipulaci, respektoval člověka a nekousal do něj při hře, ani ve snaze získat pozornost a pes mohl být osvojen novou rodinou.

Pes prošel výcvikem pozitivní metodou popisovanou Eichlerem [2009]. Ta velice zklidnila chování psa a zvýšila jeho ovladatelnost. I v tomto případě bylo ke snížení strachu ze psů použito metody včasného zásahu [Bardounová, 2009], která velmi zmírnila strachové projevy psa.

Třetí a čtvrtý popisovaný případ se týká problémů s ponecháním psa o samotě. U prvního psa po proběhnuté nápravě majitelé polevili ve snaze psa před odchodem dostatečně unavit a po dobu samoty ho patřičně zaměstnat a problém se po nějakém čase vrátil. Návrat k předchozímu režimu a krátký nácvik ponechání o samotě k nápravě stačili. I dnes, kdy jsou psovi dva roky, je potřeba psa nejprve unavit a pak mu nabídnout obvyklé hračky, než majitelé odejdou. V případě, že toto dodrží, je pes po dobu samoty v klidu.

I v druhém případě byla náprava úspěšná. Majitelé přesně dodrželi požadavky převýchovy, a i když problém vymizel, drželi se dál pravidel pro převýchovu, čímž předešli případné recidivě.

V obou případech byl problém řešen pomocí programu na léčbu CHAP uváděným Abrantesem [1996b] a v obou případech byl tento způsob nápravy úspěšný. V prvním případě však majitelé polevili po krátké době v nácviku a problém se vrátil. Tento jev popisuje také Rosengartenová [2009] spolu s radou vrátit se na určitou dobu k nácviku samoty, což se ukázalo jako účinné.

Následující dva případy se týkaly strachu z lidí. Kazuistika č. 5 popisuje případ feny, která projevovala strach z cizích lidí, z majitelů, a zároveň silnou fixaci na majitele. Ke vzniku problémů zde přispěla určitá vrozená plachost a především

nevhodná manipulace a výchova. Strachu z majitele se fena zbavila velice dobře a po dvou měsících se nechala bez problémů hladit i vyčesat a zvykala si na další manipulaci. Od cizích lidí se hladit nenechala, ale přestala projevovat strach v takové míře, v jaké jej projevovala na začátku, a pokud ji lidé jen míjeli, nevšímalá si jich. K nápravě nedošlo pouze u fixace na majitele. Sama majitelka přiznává, že je na fenu silně fixovaná a spíše než naučit ji samostatnosti, se jí snaží brát všude s sebou.

Druhé strachové chování je popisováno taktéž u feny. Zde bylo ale způsobeno především hrubou manipulací a častým užitím násilí. Když se fena dostala k novým majitelům, snažila se vyhledávat jejich přítomnost a nezůstávat o samotě, při fyzickém kontaktu však chňapala nebo se snažila utéct. Stejně se chovala i k cizím lidem. Fena také nepřišla příliš často do styku s jinými psy a bála se jich. Strach z nových majitelů i neznámých lidí se povedlo velmi rychle odstranit, a i když fena i nadále občas projevila známky strachu, byly pouze slabé a obešly se bez chňapání. Náprava strachu ze psů bude v tomto případě trvat déle. Fena nebyla v době dospívání řádně socializována a není navyklá s cizími psy komunikovat. Bude-li ale mít možnost, přijít s dalšími psy do styku je prognóza dobrá.

K řešení strachu z cizích lidí byla v obou případech využita kombinace metody včasného zásahu a Campellovy veselé rutiny [Bardounová, 2009], která byla v druhém případě úspěšnější než v prvním, kde si fena ponechala od cizích lidí určitý odstup. V obou případech ale značně přispěla k odstranění problému. V druhém případě byl řešen také problém týkající se strachu z cizích psů. Zde byla doporučena metoda postupné desenzibilizace popisovaná Bardounovou [2009]. Fena při ní byla navykána na přítomnost psů na kynologickém cvičišti. K tomuto nácviku však došlo pouze třikrát. I tak ale přinesla tato metoda značnou změnu v psím chování a částečné odstranění projevů strachu.

Poslední popisovaný případ se týká strachu z neznámého zvuku, konkrétně nárazů šipek do terče a zvuků elektronického terče. Chování psa zde bylo upravováno ihned po objevení se strachového chování a náprava proběhla velmi rychle a efektivně.

I zde byl strach řešen kombinací metod kontrapodmiňování [Bardounová, 2009].

Při řešení problému ihned po jeho prvním projevu, byl tento postup velice efektivní a vedl k rychlé nápravě.

7. Závěr

V dotazníkové části této studie bylo zjištěno:

- alespoň jednou poruchou chování trpělo 60 % psů.
- nejčastěji se objevovaly poruchy spojené se strachem, které byly zaznamenány u 31,9 % jedinců.
 - druhou nejčastější poruchou byla jiná než dominantní agrese (vůči cizím lidem, psům apod.), která se objevila u 19 (11,9 %) zvířat.
 - poruchy chování se častěji objevovaly u psů – 71,2 %, než fen – 49,4 %.
 - nejvýraznější rozdíl mezi pohlavími byl u případů jiné než dominantní agresivity, která byla potvrzena u 20,6 % samců a 4,6 % fen.

Náprava konkrétních poruch chování byla úspěšná do té míry, do jaké byli majitelé schopni se nápravě věnovat.

Výsledky práce by měly sloužit odborné veřejnosti jako podklady ke srovnání s dalšími studiemi a k získání hlubšího poznání dané problematiky. V tomto směru by bylo vhodné práci rozšířit o další pozorování výskytu poruch chování tak, aby bylo možné dojít k přesnějším výsledkům posouzení větší skupiny psů.

Zároveň by výsledky měly pomoci majitelům psů dozvědět se, které z poruch se u jimi chovaného plemene a pohlaví objevují nejčastěji a včas se jim snažit předejít.

8. Seznam použité literatury

- ABRANTES, R.; *Řeč psů : encyklopedie psiho chování*. České Budějovice: Dona, 1999a. 230 s. ISBN 80-86136-56-6.
- ABRANTES, R.; *Dogs home alone*. [s.l.]: Wakan Tanka Publishers, 1999b. 46 s. ISBN 9780966048421.
- ABRANTES, R.; *Vývoj sociálního chování psů a jiných šelem psovitých*. České Budějovice: Dona, 2000. 81 s. ISBN 80-86136-61-2.
- ABRANTES, R.; Canine Problem Behavior. In ABRANTES, Roger. *Canine Problem Behavior* [online]. [s.l.]: [s.n.], 29.7. 2009 [cit. 2010-07-23]. Dostupné z WWW: http://www.ethology.eu/index.php?option=com_rokdownloads&view=file&id=107:canineproblembehavior4&Itemid=17.
- BAMBERGER, M.; HOUP, K.A. Signalment factors, comorbidity, and trends in behavior diagnoses in dogs: 1,644 cases (1991-2001). *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 2006, 229, s. 1591 - 1601.
- BARDOUNOVÁ, J.; *Medipet animal clinic : veterinární praxe pro malá zvířata* [online]. 2009 , 26.7.2009 [cit. 2009-07-26]. Dostupný z WWW: <http://www.medipet.cz/behavioralni05.htm>.
- BUTLER, R.; SARGISON, R.J.; ELLIFFE, D. The efficacy of systematic desensitization for treating the separation-related problem behaviour of domestic dogs . *Applied Animal Behaviour Science*. 2011, 129, s. 136-145.
- DENAPOLI, J.S., DODMAN, N.H., SHUSTER, L., RAND, W.M., GROSS, K.L. Effect of dietary protein content and tryptophan supplementation on dominance aggression, territorial aggression, and hyperactivity in dogs. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 2000, 217, s. 504-508.
- DODMAN, N.H., DONNELLY, R., SHUSTER, L., MERTENS, P., RAND, W., MICZEK,

K. Use of fluoxetine to treat dominance aggression in dogs. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 1996, 209, s. 1585-1587.

EICHLER, I.; *Problémové chování psů*. Vyd. 1. Praha: PLOT, 2000. 132 s. ISBN 80-902603-6-5.

EICHLER, I.; *Bud' já, nebo pes! : výchova a problémové chování psů*. Vyd. 1. Praha: Motto, 2009. 198 s. ISBN 978-80-7246-435-7.

FLANNIGAN, G.; DODMAN, N.H. Risk factors and behaviors associated with separation anxiety in dogs. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 2001, 219, s. 460-466.

GAULTIER, E., BONNAFOUS, L., BOUGRAT, L., LAFONT-LECUELLE, C. PAGEAT, P. Comparison of the efficacy of a synthetic dog-appeasing pheromone with clomipramine for the treatment of separation-related disorders in dogs . *Veterinary Record* . 2005, 156, s. 533-538.

GAULTIER, E., BONNAFOUS, L., VIENET-LEGUÉ, D., FALEWEE, C., BOUGRAT, L., LAFONT-LECUELLE, C. PAGEAT, P. Efficacy of dog-appeasing pheromone in reducing behaviours associated with fear of unfamiliar people and new surroundings in newly adopted puppies . *Veterinary Record*. 2009, 164, s. 708-714.

GAULTIER, E., BONNAFOUS, L., VIENET-LEGUÉ, D., FALEWEE, C., BOUGRAT, L., LAFONT-LECUELLE, C., PAGEAT, P. Efficacy of dog-appeasing pheromone in reducing stress associated with social isolation in newly adopted puppies. *Veterinary Record*. 2008, 163, s. 73-80.

GBELEC, P.; Poruchy chování psa a možnosti léčby. *Herriot : časopis veterinárního lékaře* [online]. 2005, roč. 2005, č. 9 [cit. 2009-07-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.cymedica.com/herriot/clanek.aspx?id=13>>.

HIBY, E.F.; ROONEY, N.J.; BRADSHAW, J.W.S. Dog training methods: their use, effectiveness and interaction with behaviour and welfare. *Animal Welfare*. 2004, 13, s. 63-69. ISSN 0962-7286.

KIM, Y.M., KIM, S.A., LEE, S.M., CHOI, Y.J., KIM, B.J., SHIN, N.S. Canine behavioral problems and their effect on relinquishment of the Jindo dog.. *The Journal of Veterinary Science*. 2010, 11, s. 345 - 350.

LANDSBERG, G. M.; HUNTHAUSEN, W. L.; ACKERMAN, L.J. *Handbook of behavior problems of the dog and cat*. second edition. [s.l.]: Elsevier Health Sciences, 2003. 554 s. ISBN 0702027103.

LONSKÝ, Z.; *MVDr. Zbyněk Lonský : veterinární ošetrovna pro malá zvířata* [online]. [2008] [cit. 2009-07-26]. Dostupný z WWW: <<http://zbyneklonsky.com/view.php?cisloclanku=2006030076>>.

LORENZ, K.; *Takzvané zlo*. Druhé. Praha: Academia, 2003. 236 s. ISBN 802001098.

LUND, J. D.; AGGER, F. J.; VESTERGAARD, K. S.; Reported behaviour problems in pet dogs in Denmark: age distributions and influence of breed and gender.. *Preventive Veterinary Medicine*. 1996, 28, s. 33-48.

MÉGE, C. Behavioral disorders in growing dogs and cats. In:*Proceedings of the North American Veterinary Conference*, vol 20, Orlando, Florida, USA 7 to 11th January, 2006, 149-151.

NÁHLÍK, J.; BARANYIOVÁ, E.; TYRLÍK, M. Dog Bites to Children in the Czech Republic: the Risk Situations. *Acta Veterinaria Brno*. 2010, 79, s. 627-636.

PALESTRINI, C., MINERO, M., CANNAS, S., ROSS, E., FRANK, B. Video analysis of dogs with separation-related behaviors. *Applied Animal Behaviour Science*. 2010, 124, s. 61-67.

PODBERSCEK , A.L.; SERPELL , J.A. Environmental influences on the expression of aggressive behaviour in English Cocker spaniels. *Veterinary Record*. 1997, 141, s. 73-76.

ROSENGARTEN, J.; *Alíku, nech toho povyku : Milosrdný průvodce výcvikem pro psy a jejich páníčky*. Vyd. První. Praha: KMa s.r.o., 2007. 139 s. ISBN 9788073094386.

RUGBJERG, H., PROSCHOWSKY, H.F., ERSBØLL, A.K., LUND, J.D. Risk factors associated with interdog aggression and shooting phobias among purebred dogs in Denmark. *Preventive Veterinary Medicine*. 2003, 58, s. 85-100.

SETUNSKÝ, OI.; *Bonavet* [online]. 5.10.2006 [cit. 2009-07-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.bonavet.cz/clanky/vyznam-socializacnich-skolek-pro-stenata.html>>.

TAKEUCHI, Y., OGATA N., HOUP, J. A., SCARLETT, J. M. Differences in background and outcome of three behavior problems of dogs.. *Applied animal behaviour science*. 2001, 70, s. 297-308.

TRUMLER, E.; *Pes mezi lidmi*. první vydání. Praha: Agentura Cesty, 1996. 135 s. ISBN 8071810584.

VORÍŠKOVÁ, J.; *Etologie hospodářských zvířat*. 1. vyd. České Budějovice: ZF JU, 2001. 169 s. ISBN 8070405139.

WRUBEL, K.M., MOON-FANELLI, A.A., MARANDA, L.S., DODMAN, N.H. Interdog household aggression: 38 cases (2006-2007). *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 2011, 238, s. 731-740.

YALCIN, E.; BATMAZ, H. Signalment Factors, Comorbidity in Behavior Diagnoses in Dogs in Bursa Region, Turkey (2000 - 2004). *Acta Veterinaria Brno*. 2007, 76, s. 445-450.

ŽERTOVÁ, H.; *Agresivita psů vůči rodině majitele – tři případy z praxe*. *Veterinářství* 2002;52:pp510-514

ŽERTOVÁ, H.; *Přece mě tu nenecháte!. Zvířata a zdraví : Jen zdravé zvíře může být šťastné* [online]. 2008a, roč. 2008, č. 1 [cit. 2009-07-23]. Dostupný z WWW:

<http://www.zvirataazdravi.cz/189/prece-me-tu-nenechate/>>.

ŽERTOVÁ, H.; *Silvestrovský strašák. Zvířata a zdraví : jen zdravé zvíře může být šťastné* 2008. roč. 2008b, č. 2 [cit. 2010-01-11].

ŽERTOVÁ, H., ŽERT, V.; *Zajímavé aspekty agrese psů vůči členům rodiny. Veterinářství* 2008;58:pp 479-483.

ŽERTOVÁ, H.; *Medipet animal clinic : Veterinární praxe pro malá zvířata* [online]. 2009, 26.7.2009 [cit. 2009-07-26]. Dostupný z WWW: <http://www.medipet.cz/behavioralni04.htm>>.

ŽERTOVÁ, H.; *MVDr, Hana Žertová* [online]. 28.dubna 2010 [cit. 2010-07-29]. Rizikové faktory separační úzkosti psů v České republice. Dostupné z WWW: <http://www.hanazertova.cz/rizikove-factory-separacni-uzkosti-psu-v-ceske-republice/>>.

ŽERTOVÁ, H.;[2001] Poruchy chování psů a koček, 1645 – 1680. In. Svoboda M., Senior D.F., Doubek J., Klimeš J. (Eds.) *Nemoci psa a kočky 2. díl* Brno: Noviko a.s., Česká asociace veterinárních lékařů malých zvířat, 1019 pp.